

ΑΝΤΑΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΛΕΤΗ
ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗΣ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Δ. Μ.: ΕΝΑ ΕΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ...
Π. ΚΟΥΒΕΛΗ | ΔΥΟ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ
Σ. ΜΑΞΙΜΟΥ | Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ
Α. ΚΡΙΔΡΗ: ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΝΤΑΣΗ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ
Δ. ΚΙΣΚΥΡΑ: ΟΡΥΚΤΟΣ ΠΛΟΥΤΟΣ ΚΑΙ ΒΑΡΕΙΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ
ΣΩΚΡΑΤΗ ΚΑΛΟΓΕΡΕΑ: Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΓΑΛΑΚΤΟΣ
Ι. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΥ: ΤΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΑ ΕΡΓΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
Ρ. ΣΑΚΑΝΤΑΝΗ: ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ Κ. Κ. ΜΠΙΡΗ "ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΑ"
Υ.: ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ Κ. Γ. ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΥ, "Η ΑΝΕΡΓΙΑ"
ΣΤΙΓΜΕΣ: ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ ΑΠ' ΤΗΝ ΑΝΑΠΟΔΗ. — ΤΙ ΓΙΝΕ-
ΤΑΙ ΜΕΤΑ ΣΤΟΚ ΤΗΣ ΟΥΝΡΑ; — ΜΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ. — ΚΑΠ. ΚΑΠ.

ΧΡΟΝΟΣ Δ'. — ΤΕΥΧΟΣ

9

ΑΘΗΝΑ 5—10—1945

ΒΙΒΛΙΑ - ΧΑΡΤΙΚΑ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Γ. ΚΟΥΜΠΛΟΜΑΤΗ
ΓΟΙ ΖΩΣΙΜΑΔΑΙ
828Η ΑΚΤΩΒΡΙΟΥ 8 — ΤΗΛ. 25.025
ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Α Ν Ο Ι Κ Ο Δ Ο Μ Η Σ Η

"ANTAEUS,"
FORTNIGHTLY REVIEW DEVOTED TO THE STUDY
OF THE PROBLEMS OF REHABILITATION
AND RECONSTRUCTION
CONTENTS
One year after Liberation. D. B.
Debate on the Economical Potentials of Greece. Letters from Mrs P. Kouvelis and S. Maximos
Expansion and intensification of cultivation. A. Kriaris
Greek mineral resources and the possibilities for the creation of heavy industry. D. Kiskiras
Milk industry. S. Kalogereas
Production Works in Greece. I. Zacharopoulos
Book Reviews. R. Sakantani and V.
Points.

"ANTÉE,"
REVUE BIMENSUELLE POUR L'ETUDE
DES PROBLÈMES DE LA RECONSTRUCTION
SOMMAIRE
Un an après la libération Nationale D. B.
Le débat sur les potentialités économiques en Grèce. Lettres des Mrs P. Kouvelis et S. Maximos
Expansion et intensité des cultures. A. Kriaris
Nos richesses minérales et les possibilités d'une industrie lourde en Grèce. D. Kiskiras
Industrie Laitière. S. Kalogereas
Travaux de production en Grèce. I. Zacharopoulos
Critique du livre. R. Sakantani et V.
Mises au point.

ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟ "ΤΟΥ ΛΑΟΥ,"
ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 29
Νέοι και Νέες,
Αγοράστε τα βιβλία σας από μας.
Έχουμε όλα τα άριστερά βιβλία των καλλιτέρων συγγραφέων.
Όλες τις εκδόσεις των «Νέων Βιβλίων».
Παραλάβαμε το μνημειακό έργο:
Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ (ΜΠΟΛΣΕΒΙΚΟΝ)
Διάφορα περιοδικά:
«ΚΟΜΕΠ.», «ΝΕΑ ΓΕΝΙΑ», «ΕΛ. ΓΡΑΜΜΑΤΑ», «ΑΝΤΑΙΟΣ» κ. λ. π.
Μαθητές και Φοιτητές,
Πάρτε όλα τα βιβλία σας και τη γραφική σας όλη από μας.
ΧΑΡΤΙΚΑ, ΜΕΛΑΝΙΑ, ΜΟΛΥΒΙΑ κ. λ. π.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ:
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Ι. ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΥΦΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
"Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ,"
● Η πολύπλευρη συνάρτηση ανθρώπου και κοινωνίας.
● Οι αναγκαίες φάσεις της πολιτείας.
● Η σημασία της πολιτείας για τον άνθρωπο—άνασκευή των αντιλήψεων του φιλελευθερισμού.
● Η ανυπακοή και η επανάσταση: πότε πρέπει να γίνονται.
● Το κοινωνικό πρόβλημα και η διαστολή του με την ιδιοκτησία.
Συνδρομή:
12 τεύχη μήνες 1800 Πάρις 1950 2000
12 τεύχη μήνες 1800 Πάρις 1950 2000
Διαφημίσεις:
Ολόκληρη σελίδα 14.000 Μισή σελίδα 7.000

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΓΕΙΡΟΤΗΤΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΜΟΛΥΒΔΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΔΩΡΕΑ
Α.Θ. 28-6-75
17466
ΑΝΤΑΙΟΣ
ΧΡΟΝΟΣ Α.
ΑΡΙΘ. 9
5 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ
1945
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΛΕΤΗ
ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ: ΑΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΣΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ: Δ. ΜΠΑΤΣΗΣ
ΑΘΗΝΑ, ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 3 — ΤΗΛΕΦ. 21-066
ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ
ΔΡΑΧΜΕΣ 150

ΕΝΑ ΕΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ...
Κλείνει ένας χρόνος από την απελευθέρωση της χώρας από τον ξένο φασισμό.
Τό έτος αυτό όμως που πέρασε αν και έθεσε όλα τα προβλήματα του ελληνικού λαού μπρος στα μάτια του και δεν άρχισε να λύνει κανένα—αντίθετα έγινε τό πόν για ν' αναβληθεί και να ματαιωθεί ή λύση τους— όμως έδωσε στο λαό μας και σ' όσους ενδιαφέρονται άγνά και ειλικρινά για την ανοικοδόμηση της χώρας, ωφέλιμα και πλούσια διδάγματα.
Τά διδάγματα αυτά ακόμα είναι ωφέλιμα για πολ- λούς που βλέπουν την εξέλιξη—κοινωνική, οικονομική κλπ.—μονάχα σαν ένα ασιόδοξο εϋθύγραμμο σχήμα, που φτάνει ή καλή διάθεση, ή συνεννόηση, ή κατα- νόηση κλπ. κλπ. για να πραγματοποιηθεί. Οι άνθρωποι αυτοί θα πρέπει τώρα να καταλάβουν πως τό σχήμα αυτό υπάρχει, αλλά υπάρχει μονάχα στο μυαλό τους και είναι μία άφαίρεση της πραγματικότητας και συνε- πώς μία διαστρέβλωση της.
Ποιές είναι οι θεμελιώδεις διατυπώσεις από τη χρονική αυτή περίοδο μετά την απελευθέρωση;
Πρῶτο. Η χώρα μας μπορούσε μ' ένα μίνιμουμ τεχνικών μέσων και πρώτων υλών να κινηθεί παραγω- γικά στους πιο σημαντικούς κλάδους της οικονομίας. Και δεν κινήθηκε παρά σ' ένα πολύ μικρό ποσοστό (σε σύγκριση ακόμα και με την περίοδο κατοχής για όρι- σμένους κλάδους μικρότερο!).
Δεύτερο. Ότι ή παραγωγή αυτή σε συνδυα- σμό με την εισαγωγή των καταναλωτικών ειδών από τό έξωτερικό και με διανομή που θα προτιμούσε τον λαϊκό καταναλωτή ήτανε δυνατό ν' αποτελέσει μία στοιχειώδη βάση για την οικονομική ανασυγκρότηση της χώρας.
Τρίτο. Ότι ήτανε απαραίτητο ν' αρχίσουν να μπαίνουν τά θεμέλια για την οριστική ανοικοδόμηση με τό τέλειωμα των πρώτων έργων προσωρινής αποκατά- στασης. Δρόμοι, συγκοινωνίες, λιμάνια, στέγαση, ύδεια, πρόσφυγες, θύματα αγώνα, κ. ά. προβλήματα που έπρε- πε ναχάν βάλει σε σοβαρό δρόμο τις ενέργειες των άρ- μοδίων για την αντιμετώπισή τους. Κι' απ' αυτά τίποτα δεν έγινε, ούτε υποτυπωδώς από την ελληνική Κυβέρνηση!
Τέταρτο. Ότι αντιμετώπιες του λαού στή προ- σπάθεια ν' αναστηλώσει τά ερείπια της χώρας του, στάθηκαν δυνάμεις σκοτεινές, συμφέροντα κερδοσκο- πικά και σκοποί ταξικής καθυστάσεως και σκληρής εκμετάλλευσης του γενναίου άλλ' «απελθάρχου» αυτού λαού στα «κελεύσματα» των Κυρίων του με- γάλου ελληνικού μονοπωλιακού κεφαλαίου και των ύπο- στηρικτών του εις τό έξωτερικό.
Πέμπτο. Οι έπίσημοι παρατηρητά "Αγγλοι και 'Αμερικανοί αν και παρακολούθησαν όλη την εξέλιξη της κατάστασης στή χώρα μας και μπόρεσαν ν' αντι- ληφθούν κα λ ά ποιός φταίει για την ματαίωση του έργου της ανοικοδόμησης, δεν έκαναν ούτε της έπιση- μες διαπιστώσεις που έπρεπε να κάνουν. Ούτε έδωσαν κανενός είδους ή θ ι κ ή τουλάχιστο βοήθεια στο λαό καταδικάζοντας τη πολιτική της Κυβερνήσεως της αυ- ταρχικής δεξιάς που αποδείχτηκε ότι βλάπτει και τά συμφέροντά του και τά συμφέροντα της χώρας. Τό ίδιο σε μεγάλο βαθμό και ή ΟΥΝΡΑ. Αντίθετα ό εργαζόμε- νος λαός των συμμάχων αυτών χωρών εκδήλωσε δημό- σια τη κατανόησή του και την αλληλεγγύη του προς τον ελληνικό λαό.
Από τις διαπιστώσεις αυτές βγαίνει τό συμπέρα- σμα ότι δεν ήτανε άφηρημένοι οικονομικοί και τεχνι- κοί παράγοντες που έμπόδισαν την ανοικοδόμηση, άλ- λά ή πολιτική και οικονομική αντίδραση των συγκρο- τημάτων της ελληνικής άρχουσας κεφαλαιοκρατικής μερίδας.
Σε σύγκριση με τη συντριπτική πλειοψηφία των χω- ρών της Εϋρώπης που απελευθερώθηκαν από τό φασι- σμό, τό συμπέρασμα αυτό είναι άποκαρδιωτικό σε βά- ρος των υπεύθυνων για την καθυστέρηση της χώρας μας και σ' αυτό τον τόμέα.
Παντού σχεδόν ό λαϊκός παράγων γίνεται ό κύριος συντελεστής και ρυθμιστής του έργου της ανοικοδό- μησης.
Παντού ή μάχη για την ανασυγκρότηση και την ά- ναθεμίωση της καταστραμμένης οικονομίας κάθε χώ- ρας γίνεται με καθολική έπιστράτευση των παραγωγι- κών δυνάμεων που διαθέτουν οι χώρες αυτές.
Παντού τό άτομικό συμφέρον εφόσον είναι αντίθετο προς τό συμφέρον του λαού και των αναγκών της χώ- ρας, καθυποτάσσεται στο γενικό συμφέρον.
Παντού βέβαια είναι φυσικό ν' αντιδράσει τό άτο- μικό επιχειρηματικό συμφέρον, αλλά τό πρόσταγμα για την πάλη τό έχει ό λαός.
Παντού δεν έχει ακόμα λυθεί τό πολιτικό και κοι- νωτικό θέμα που σαν αίτημα των λαϊκών μαζών μετά την απελευθέρωση από τό φασισμό προβάλλει στή πρώτη γραμμή του ενδιαφέροντος των λαών! Τό θέμα της κοινωνικής μετατροπής που θα οδηγήσει κάποια μέρα στον πραγματικό σοσιαλισμό. Πουθενά όμως δεν αφήνονται άσύδοτοι οι παράγοντες που θα ματαιώσουν την έκφραση της θέλησης του λαού για την πραγμα- τοποίηση των κοινωνικών του ιδεωδών. Δεν σημαίνει, πως επειδή ακόμα οι χώρες αυτές δεν πέρασαν όρι- στικά σε καινούργιο καθεστώς, μπορεί να ματαιωθούν από τις δυνάμεις της κοινωνικής αντίδρασης ή άνοικο- δόμησή τους και ή μετάβασή τους στο καθεστώς αυτό.
Οι λαοί άγρυπνούν να μη χάσουν τό έπαθλο της νίκης τους πάνω στο φασισμό.

Θλιβερή εξαίρεση με μία ακόμα φασιστική χώρα στην Εύρωπη, αποτελεί η Ελλάδα.

Στη Γαλλία, στη Τσεχοσλοβακία, στη Γιουγκοσλαβία, στην Ιταλία, το μεγάλο κεφάλαιο και τα συγκροτήματά του μπαίνουν κάτω από έλεγχο για την πραγματοποίηση των σκοπών της ανοικοδόμησης.

Διαβάζουμε καθημερινά για εθνικοποιήσεις, έλεγχο των τράστ, αφαίρεση προνομίων, δραστηριοποίηση του λαϊκού παράγοντα γύρω από την ανασυγκρότηση.

Στην Ελλάδα αντίθετα το κεφαλαιοκρατικό συμφέρον γίνεται ο ρυθμιστής της ζωής και βάζει αυτό κάτω από τον έλεγχο του την οικονομία της χώρας!

Τι είδαμε στο χρόνο αυτό που πέρασε;

Είδαμε πρώτα ένα «επιστημονικό» πρόγραμμα ολοκληρωτισμού που έβαζε την οικονομία οδισιαστικά κάτω από την «διεύθυνση» του μεγάλου κεφαλαίου. Ήταν το πρόγραμμα Βαρβαρέσσου.

Είδαμε ύστερα, όταν το πρόγραμμα αυτό νέκρωσε την οικονομία και έφτασε στο αδιέξοδο γιατί δεν στηρίχτηκε στο λαό και δεν χτύπησε πραγματικά το μεγάλο κεφάλαιο, να παίρνει τη θέση του, η ωμή ασυδοσία του συμφέροντος των πλουτοκρατικών κύκλων που αφού επεζήτησαν με το πρόγραμμα αυτό την οικονομική εξασθένηση του εργαζομένου λαού, πέρασαν σε μία άνοιχτη επίθεση εναντίον του σε μία επίθεση όπου ήτανε περιττές και αυτές οι ψευτοπαραχωρήσεις και τα προσχήματα του προγράμματος Βαρβαρέσσου!

Σήμερα το τραπέζιοβιομηχανικό κεφάλαιο ζητάει δώμα να αξιοποιήσει οικονομικά τη πολιτική κυριαρχία του πάνω στο λαό.

Ζητάει αφού ελευθέρωσε τα στόκ του, αφού κατέφαγε και έκμεταλλεύτηκε κερδοσκοπικά τις πρώτες

ύλες της ΟΥΝΡΑ να προχωρήσει για νέες μεγαλείτερες νίκες!

Ζητάει να κατασπαράξει την ελληνική οικονομία και τις πιστώσεις της, το κάλυμμα, τα δολάρια που μας δάνεισαν, τα μηχανήματα και τις πρώτες ύλες που θάρθουν από το εξωτερικό... Τό παν! Τό παν και για ένα ξεροκόμματο, ένα ξεροκόμματο, γιατί τέτοιοι είναι οι μισθοί και τα μεροκάματα που πετάει στους εργαζόμενους!

Και το πιο σατανικό τέχνασμα που μεταχειρίζονται οι «θεωρητικοί» απολογητές αυτής της κατάστασης είναι να την παρουσιάζουν σαν μία κατάσταση πραγμάτων που αποδεικνύει το μη βιώσιμο της οικονομίας, αν όλα δεν έρθουν απ' το εξωτερικό, αν δεν εξαπλωθούμε σε ξένα έδαφη, αν δεν κάνουμε με άλλα λόγια ένα καινούριο πόλεμο για δλ' αυτά που τα παρουσιάζουν δήθεν σαν πόλεμο διπλωματίας, ενώ στο βάθος επιθυμούν πόλεμο ληστρικό, τυχοδιωχτικό.

Ακό το τίς στήλες του περιοδικού μας έχουμε αρχίσει σε όλους τους τομείς και θα συνεχίσουμε τον αγώνα εναντίον της «θεωρίας» αυτής.

Όσο για το θετικό και ωφέλιμο δίδαγμα που βγαίνει από την σύντομη ανασκόπηση που κάναμε, είναι ότι η χώρα δεν θα μπει στο δρόμο της ανοικοδόμησης, αν ο λαός δεν εκδηλώσει τη θέληση του ελεύθερα και δημοκρατικά, αν ο λαός δεν ρυθμίσει κυριαρχικά τις τύχες του, αν πλάι στους ξένους παρατηρητές για τις εκλογές που τον καλούν, δεν υπάρχει μία κυβερνητική έξουσία που να του εμπνέει εμπιστοσύνη για την άνεμπόδιτη άσκηση του δικαιώματος να εκφράσει την έκλογική του προτίμηση, εναντίον οποιουδήποτε και για όποιαδήποτε λύση, τετράγωνα και τελεσιδικα.

Δ. Μ.

Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ

ΔΥΟ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Επιστολή του κ. Π. Κουβέλη

Κύριε Διευθυντά,

Η απάντησής του κ. Σ. Μάξιμου, που κατεχωρήθη εις το αυτό τεύχος του «Ανταίο» με την ιδιότητά μου (δηλ. το 7ον της 1ης τρέχοντος), αν και αρκετά έκτενης, δεν νομίζω ότι μπορεί να προωθήσει την συζήτησιν, που ήρχισεν ούτος μαζί μου, επί της βιωσιμότητας της χώρας, και εξ' αφορμής σχετικού άρθρου μου εις την «Εφημερίδα «Ελλάς». Και δεν μπορεί να την προωθήσει, όχι μόνον διότι ο κ. Σ. Μάξιμος επεκτείνεται εις θέματα, τα οποία εγώ τουλάχιστον δεν είχα θέσει εις το άρθρον μου εκείνο και, συνεπώς, δεν αισθάνομαι τον έαυτόν μου καθόλου υποχρεωμένον να τον παρακολουθήσω εις την πορείαν του ταύτην, αλλά και πρό πάντων διότι ούτος, εν τη ματαιά προσπάθειά του να εξευρίσκη αντιφάσεις μεταξύ των απόψεων που είχα εκθέσει εις το βιβλίον μου, «Η Ένεργειακή Οικονομία της Ελλάδος» κι' εκείνων που εξέθεσα εις το προαναφερθέν άρθρον μου περί της βιωσιμότητας της χώρας, έφθασεν εις μίαν πρωτοφανή διαστρέβλωσιν της αλήθειας, η εγκατέλειψεν άμέσως απόψεις που αρχικώς είχαν προσελκύσει το ενδιαφέρον του.

Τα σημεία της απαντήσεως του κ. Σ. Μάξιμου που αποδεικνύουν την ως άνω διαπίστωσιν—και η διαπίστωσις αυτή είναι αρκετή διά να πείση τον αναγνώστην πόσον δύσκολον είναι, διά τον κ. Σ. Μάξιμον να κρατήσει την συζήτησιν μέσα εις αόστηρώς επιστημονικά πλαίσια—είναι τα εξής δύο:

1) Εις την απάντησίν του, λαμβάνων αφορμήν ο κ. Σ. Μάξιμος από την διατύπωσιν εις την απάντησίν μου, που εδημοσιεύθη εις το βον φύλ, της «Ελλάδος» (της 27ης Αυγούστου), ότι «...μπορεί να γίνει η Ελλάδα άξιό-

λογον βιομηχανικών Κράτος εις τόν χρόνον της Μεσογείου» και εν τη προσπάθειά του να εξευρίσκη μίαν αντίφασιν μεταξύ παλαιότερων και νεωτέρων απόψεών μου (αφού εκείναι, που άνευρε πριν, κατέρρευσαν με τόνον πάταγον!), Ισχυρίζεται ήδη ότι η διατύπωσις αυτή αποκαλύπτει μίαν προσπάθειάν μου προς μετριασμόν του τόνου της άλλοτε αισιοδοξίας μου αφού, όπως αναφέρει, Έγραψον εις το βιβλίον μου ότι «δύναται η χώρα μας να καταστή το κυριώτερον βιομηχανικόν κέντρον της Μεσογείου». Αλλά ο κ. Σ. Μάξιμος η δεν έδιάβασε καλά ή, προς δημιουργίαν έντυπώσεως, διεστρέβλωσε, κατά τρόπον έντελώς άσυνήθη δι' επιστημονικάς συζητήσεις, την έν προκειμένω αλήθειαν. Διότι, όπως μπορεί να διαπιστώσῃ ο αναγνώστης, ανατρέχων εις την σελίδα 167 του βιβλίου μου (εις την οποίαν παραπέμπει άλλωστε και αυτός ο κ. Σ. Μάξιμος) Έγραψον ότι η Έλλάς μπορεί να κέντρον της άνατολικής λεκάνης της Μεσογείου και όχι της Μεσογείου, όπως έδιάβασεν ούτος. Νομίζω ότι υπάρχει άρκετή διαφορά μεταξύ της Μεσογείου (έν τῷ συνόλῳ της) και άνατολικής λεκάνης της Μεσογείου, ώστε να δικαιολογηθαι πληροῦς, όταν γράφω ήδη (δηλ. εις την απάντησίν μου) πού εδημοσιεύθη εις την «Ελλάδα» ότι η Έλλάς μπορεί να γίνῃ άξιόλογον βιομηχανικόν Κράτος εις τόν χρόνον της Μεσογείου—έφ' όσον εις τόν μεγαλύτερον τῶν χρόνων υπάρχουν ήδη άνεπτυγμένα βιομηχανικά κέντρα (όπως πρό πάντων η Ιταλία) που δυσκόλως θα μπορούσε να υπερβῇ, εις βιομηχανικήν ανάπτυξιν, η χώρα μας. Νομίζω ότι δεν χρειάζεται να λεχθῇ τίποτε περισσότερον διά ν' αποδειχθῇ η κακοπιστία ή τουλάχιστον η άφέλεια του κ. Σ. Μάξιμου έν προκειμένω.

2) Περί το τέλος της απαντήσεώς του, ο κ. Σ. Μάξιμος κάμνει, παρεμπιπτόντως αὐτήν την φοράν, λόγον διά το θέμα εκείνο, από το όποιον ήρχισεν έν τούτοις η συζήτησις, δηλ. το θέμα περί της δυνατής συμβολῆς της περαιτέρω πλουτοπαραγωγικής αναπτύξεως της χώρας εις την προσπάθειαν του να καταστή αὐτή περισσότερον βιώσιμος. Καί μεταφέρει το θέμα τοῦτο, και ιδίως την άποψιν περί της δυνατής αύξήσεως του έθνικου εισοδήματος (που του έδωκεν έν τούτοις την αρχικήν άφειηρίαν της πολεμικής του) εις την δευτέραν σειράν του ενδιαφέροντός του. Καί παρακάμπτει τόν σκόπελον ο κ. Μάξιμος με τόν γενικόν άφορισμόν ότι «...παραλείπω τά περί άκαθάριστου και μη εισοδήματος, γιατί δεν μεταβάλλουν τά δεδομένα του προβλήματος... Μπέρδεμα λοιπόν...» Ασφαλώς αποτελεί «μπέρδεμα» διά τόν κ. Σ. Μάξιμον το ότι, διά να έξέλθῃ με κάθε τρόπον από την δίνην εις την οποίαν έν τῇ άφέλειά του περίεπεσε, αναγκάζεται τώρα να εγκαταλείψῃ το θέμα τοῦτο, δηλ. της δυνατής αύξήσεως του έθν. εισοδήματος, που τόν άπησχόλησε αρχικώς, και που γνωρίζει καλά πόσον σπουδαιότατην πτυχὴν του όλου προβλήματος της βιωσιμότητος της χώρας αποτελεί τοῦτο. Καί όμως, η κυριώτερα αντίφασις μεταξύ παλαιών και νέων απόψεών μου, που άνευρεν ο κ. Μάξιμος, άναγεται εις το θέμα τοῦτο άκριβώς. Πῶς τώρα την εγκαταλείπει. Κατόπιν τούτων, δεν νομίζω ότι είναι δυνατή μία

καθαρῶς επιστημονική και δημοσία συζήτησις με τόν κ. Σ. Μάξιμον. Αδίκως δέ προσπαθεῖ οὔτος ν' αποδείξῃ ότι αἱ απόψεις που υποστηρίζω τώρα έρχονται εις αντίφασιν πρός εκείνας που υποστηρίζα περίου. Η άνάγκωσις του νέου βιβλίου μου, που κυκλοφορεῖ έντός τῶν ελαχίστων προσέχων ήμερῶν, θα τόν πείσει, όπως έλπίζω, πλήρως περί τούτου. Όπως επίσης θα τόν πείσει ότι η βιομηχανική παραγωγή έμφανίζει εις πολλοὺς κλάδους της (και μάλιστα εις εκείνους που θα μπορούσαν να αναπτυχθῶν έν Έλλάδι με την έκμετάλλευσιν τῶν υδραυλικῶν μας δυνάμεων) άποκλειστικώτερα μονοπώλια άφ' ό,τι η γεωργική τοιαύτη, που Ισχυρίζεται εις το ύστερόγραφον της απαντήσεώς του.

Εάν όμως τά νέα μου συμπεράσματα δεν είναι εύχάριστα εις τόν κ. Σ. Μάξιμον και έτσι εύρίσκεται οὔτος εις την άνάγκην να «ταχθεῖ άλληλέγγυος με τόν...περισυνό Κουβέλη και όχι με τόν φτεινόν...» εάν αὐτό συμβαίνει, δεν είμαι εγώ υπεύθυνος τούτου. Η διαπίστωσις αὐτή θα έπρεπεν άκριβώς να τόν πείσει πόσον δύσκολον είναι να υποτάξῃ κανείς καθαρόν σκέψιν και άκριβή επιστημονικήν έρευναν εις την πολιτική σκοπιμότητα.

Μετά τιμής

ΠΕΤΡΟΣ Ι. ΚΟΥΒΕΛΗΣ

Αθήναι 26 Σεπτεμβρίου 1945

Τί άπαντά ο κ. Σ. Μάξιμος

Αγαπητέ «Ανταίο»,

Την συζήτησιν για την βιωσιμότητα η μη του τόπου μας ο κ. Π. Κουβέλης την εγκαταλείπει—όπως από την έπιστολήν του καταφαίνεται—υποσχόμενος να άπαντήσει πιδ θετικά και πιδ έκτεταμένα σε μία νέα εργασία του, που μας την προαναγγέλλει, επί τῇ εύκαιρία. Διατείνεται όμως το άντιθετο. Ισχυρίζεται πως εγώ εγκαταλείπω την συζήτησιν και όχι ο ίδιος.

Ας υποθέσουμε όμως προς στιγμήν ότι δε συμβαίνει τίποτε παρόμοιο από μέρους μου ή από μέρους του. Και ότι διερευνούμε ξανά το θέμα μέσα εις αόστηρώς επιστημονικά πλαίσια, όπως φαίνεται να επιθυμεί πάρα πολύ. Τί θα συνέβαινε τότε;

Θά είχαμε πριν άπ' όλα να άποφανθούμε αν η έθνική παραγωγική εργασία είναι—και η όχι—η μοναδική πηγή για το έθνικό εισόδημα, άσχετα με τις οικονομικές κατηγορίες στις όποιες το ίδιο αὐτό εισόδημα διατάσσεται κατά τη διανομή του.

Και δεύτερο αν το τμήμα εκείνο της έθνικής εργασίας που αναλίσκεται στη βιομηχανική παραγωγή, είναι περισσότερο «άποδοτικό»—για να μεταχειρισθούμε κοινή φρασεολογία—από το μέρος της εργασίας που πραγματοποιείται στη γεωργία και αν κατά συνέπεια ο όγκος τῶν νέων επί πλέον αξιών που παράγονται κάθε χρόνο, ποσοτοποιείται δυσανάλογα—όλοένα και πιο δυσανάλογα—πρός τη μία ή την άλλη κατεύθυνση.

Αν ο κ. Κουβέλης είχε καθαρή μέσα στη συνείδησή του την έννοια της έπιστήμης στη πολιτική οικονομία, θα καταλάβαινε άμέσως, ότι πριν πάμε στη λογιστική διατύπωση τῶν πιθανοτήτων της βιομηχανικής εξέλιξης στη χώρα μας έχουμε να άπαντήσουμε στα δυο βασικά αὐτά σημεία, γιατί άπ' αὐτό εξαρτάται η τοποθέτησή μας άπέναντι στο ὅλο πρόβλημα του έκβιομηχανισμού που συνεπάγεται το ὕψηλότερο έθνικό εισόδημα, δηλαδή την βιωσιμότητα.

Αν η εργασία—η παραγωγική εργασία—είναι στη βάση του έθνικου εισοδήματος, όπως και εἶνε, αὐτανόητο γίνεται πως η μεγαλύτερη παραγωγικότητα της γίνεται αἰτία να αύξάνεται το έθνικό της εισόδημα. Μεγαλύτερη όμως παραγωγικότητα της έθνικής εργασίας σημαίνει, με-

γαλύτερες εγκαταστάσεις—μέσα παραγωγής—περισσότερες πρώτες ύλες και μικρότερες ποσότητες εργατικής δυνάμεως. Στη σημερινή κεφαλαιοκρατική συγκρότηση της οικονομίας αὐτό θα πῇ τρία τέταρτα κεφάλαια—ας πούμε—για εγκαταστάσεις τεχνικές κτλ. και ὕλες (πάγιο κεφάλαιο) και ένα τέταρτο εργασίας (μεταβλητό κεφάλαιο) πράγμα που και γίνεται σ' όλες τις προηγμένες χώρες, τῶν όποίων το έθνικό εισόδημα είναι ὕψηλόν. Την όργανική στή σύνθεση τῶν κεφαλαίων που άποδίδει την μεγαλύτερη παραγωγικότητα, τη δίνει η σύγχρονη βιομηχανία όσο κανέναν άλλον κλάδο της παραγωγής και αὐτό πάμε να επιτύχουμε όταν λέμε για σιδεροβιομηχανία, για βιομηχανία αλουμίνιου και άλλες συναφείς η μη βιομηχανίες, αὐτό δε γίνεται παντού, όπως στη Σοβιετική Ένωση—μέσα σε άλλες κοινωνικές μορφές—και χαρακτηρίζει την εποχή, τόν αἰώνα μας.

Όμως η έπιστήμη της πύτσας στην ὕπηρεσία του έπιχειρηματικού ελληνικού δαιμόνιου, βρίσκει ότι το εισόδημα το ελληνικό το καθαυτό δε θα αύξηθεῖ παρά ελάχιστα, χωρίς να αναλογίζεται ότι το έναμυτον δισεκατομμύριο που μπορεί να προστεθεῖ από μια βιομηχανία όπως τοῦ αλουμίνιου ή από ένα συγκροτήμα βιομηχανιών, που συναρτῶνται με τα ὕδροηλεκτρικά έργα και που δε θα άπασχολήσουνε παρά μερικές χιλιάδες εργάτες, εἶνε κάτι το κολοσσιακό συγκρινόμενο προς τις δυνατότητες που υπάρχουνε για ένα παράλληλο όσο και άμφίβολο άποτέλεσμα που θα προέκυπτε από μια έδαφική επέκταση. Ο κ. Κουβέλης σταματᾷ μπροστά στα ποσοστά. Και δεν υποψιάζεται καν ότι οι ποσότητες της εργασίας που άπορροφᾷ η γεωργία για να παρουσιάσει τα 25 δις ως συμμετοχή στο ὅλο έθνικό εισόδημα υπό τῷ καθαρώς έγχειλου πρόσδοον είναι ατελείως μεγαλύτερες συγκρινόμενες προς τις αντίστοιχες της βιομηχανικής παραγωγής, που προσθέτουμε με τη μορφή καθαροῦ κέρδους (βιομηχανικοῦ και έμπορικοῦ) και τόκου, ένα ποσοστό κατ' άναλογία πολύ μεγαλύτερο.

Αὐτά ως προς τη συζήτησιν «μέσα εις αόστηρώς επιστημονικά πλαίσια», που τόσο πολύ επιθυμεί ο κ. Κουβέλης.

Εὐχαριστῶ

Σ. ΜΑΞΙΜΟΣ

ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΝΤΑΣΗ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ

Για τους Έλληνες Γεωπόνους η δυνατότητα επέκτασης και έντασης της καλλιέργειας, σε βαθμό αναμόρφωσης και αναδημιουργίας της Γεωργίας της πατρίδας μας, αποτελεί πεποίθηση που βασίζεται στη γνώση της πραγματικότητας της Έλληνικής Γεωργίας.

Η πεποίθηση αυτή πηγάζει από την άμεση επαφή μας με τους συντελεστές της γεωργικής παραγωγής: το φυσικό περιβάλλον, την αγροτική τάξη, και τα σύγχρονα τεχνικά μέσα που το Κεφάλαιο χορηγεί, στηρίζεται στην αντικειμενική μελέτη των δυνατοτήτων ανάπτυξης και συνδυασμού των παραγόντων αυτών, και ενισχύεται από τα δεδομένα της μέχρι σήμερα εξέλιξης της Γεωργίας στην πατρίδα μας. Επικουρικά χρησιμοποιούμε και τα δεδομένα από την εξέλιξη της Γεωργίας σε χώρες με όμοιες ή παραπλήσιες συνθήκες.

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι.

Καλλιεργούμενες εκτάσεις σε στρέμματα (1)

Γεωγραφικά διαμερίσματα	1911	1929	1939	Διαφορά 1911—1939 ±	
				Στρέμματα	%
Θεσσαλία	1.952.658	2.237.472	3.244.147	+1.291.489	+66
Στερεά Έλλάς—Εύβοια	2.939.797	2.822.246	4.400.509	+1.460.712	+49
Πελοπόννησος	3.745.318	2.994.774	5.164.007	+1.418.689	+37
Κυκλάδες	244.960	268.847	351.881	+106.921	+43
Ίόνιοι Νήσοι	777.923	441.846	541.200	-236.723	-30
	9.660.656	8.765.185	13.701.744	+4.041.088	+42
Μακεδονία		4.274.320	6.717.096	+2.442.776	+57
Ηπειρος		770.133	1.181.355	+411.222	+53
Κρήτη		1.064.193	1.874.401	+810.206	+76
Νήσοι Αρχιπελάγους		716.564	866.161	+149.597	+21
Δυτική Θράκη		1.099.726	1.777.618	+677.892	+62
		7.924.938	12.416.631	+4.491.693	+56
		16.690.123	26.118.375	+9.428.252	+56

Από τον Πίνακα Ι προκύπτει ότι:

α) Στο θεωρούμενο χρονικό διάστημα 1911—1939 έλαβε χώραν αύξηση των καλλιεργουμένων εκτάσεων κατά 8.532.781 στρέμματα, που αντιστοιχεί στα 48 % της καλλιεργούμενης έκτασης σχετικά με το 1911 για την Παλαιά Ελλάδα και το 1929 για την Νέα.

Ειδικότερα η αύξηση για την Παλαιά Ελλάδα είναι 42 %, για δὲ τη Νέα Ελλάδα 56 %.

(1) Επειδή οι έτησιες στατιστικές του Υπ. Ήθν. Οικονομίας δεν αναγράφουν τις εκτάσεις των δένδρων καλλιεργειών (άλλα μόνο την παραγωγή τους), αναγκάζομαστε να χρησιμοποιήσουμε μόνο τα δεδομένα των τριών μέχρι σήμερα Γεωργικών απογραφών: το 1911, το 1929 και το 1939, που μπορούν άλλωστε να θεωρηθούν και ακριβέστερα. Καλλιεργούμενες εκτάσεις αναγράφουμε παντού τις εκτάσεις των έτησιων και των δένδρων καλλιεργειών (δενδροφυτείες και άμπελνες). Είναι φανερό πως η παράθεση στατιστ. στοιχείων που δεν περιλαμβάνουν τις δένδρικές καλλιέργειες, δεν αποδίδει την πραγματικότητα της Έλληνικής Γεωργίας, γιατί και το ποσοστό των εκτάσεων που καταλαμβάνουν ούτως είναι σημαντικό (για πολλά μάλιστα διαμερίσματα της χώρας σημαντικότερο, όπως για την Κρήτη, Νήσους Αρχιπελάγους, Ίονιους, Κυκλάδες, Πελοπόννησο, Εύβοια), και γιατί γίνεται μία συνεχής επέκταση των δένδρων καλλιεργειών επί των άσπεκτων εκτάσεων.

Για να καταστή δυνατή η λήψη ισοδύναμων στοιχείων από τις τρεις Γεωργικές απογραφές εργαζόμαστε ως εξής: Από τη Γεωργική απογραφή

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Η ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ

Α'. Η επέκταση της καλλιέργειας μέχρι τον πόλεμο.

Η γνώση της πραγματικότητας της Έλληνικής Γεωργίας διαδηλώνει κατά τρόπο απόλυτα σαφή την μεγάλη επέκταση της καλλιέργειας στην πατρίδα μας.

Σε όλες τις αγροτικές περιοχές της Ελλάδας μπορεί κανείς εύκολα να πληροφορηθεί και ο ίδιος να διαπιστώσει, πως εκτάσεις που σήμερα καλλιεργούνται ήταν παλαιότερα χέρσες, «αγριάδες», που χρησιμοποιούσαν για βοσκές, είτε έλη, άκομη και λίμνες, είτε πεδινά ή ήμιορεινά δάση. Μά και η Στατιστική αποδεικνύει κατά τρόπο αναμφισβήτητο την ακρίβεια της αντικειμενικής κρίσης.

Την επέκταση της καλλιέργειας για την περίοδο 1911—1939 δείχνει ο Πίνακας Ι.

β) Το μεγαλύτερο ποσοστό αύξησης παρουσιάζει η Κρήτη με 76 %, παρά το όρεινό του έδαφος της.

γ) Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις των Ίονίων νήσων παρουσιάζουν διαφορά επί έλαττον, κατ' εξαίρεση των άλλων Γεωγρ. διαμερισμάτων της Ελλάδας. Η διαφορά αυτή ανέρχεται σε 236.723 στρ. ήτοι 30 % της αρχικής απογραφής του 1911, και οφείλεται κυρίως στα στατιστ. στοιχεία των δένδρων καλλιεργειών, και συγκεκριμένα: δια-

το 1911 (Βιβλ. αρ. 1), έλήφθησαν ως καλλιεργούμενες εκτάσεις οι εκτάσεις των έπομένων κατηγοριών: σιτηρά, όσπρια, προϊόντα λαχανοκήπων, βιομηχανικά και άρωματικά προϊόντα, ειδικά προϊόντα (δρυζα), ζωοτροφικά προϊόντα, κηποι όπωροφόρων δένδρων, κηποι άνθεων, άμπελοι, σταφιδάμπελοι, έλαιάνες, συκεάνες.

Από την Γεωργική απογραφή του 1929 (Βιβλ. αρ. 2) έλήφθησαν έτησιαι καλλιέργειαι (πλην εκτάσεων κατηγορίας: χόρτον εκ λειβαδιών), έτεραι μικροκαλλιέργειαι, άμπελνες, σταφιδάμπελοι, έλαιάνες, όπωροφόρα και καρποφόρα δένδρα, λειμώνες τεχνητοί τριφυλλών.

Από την Γεωργική απογραφή του 1939 (Βιβλ. αρ. 3): σιτηρά, όσπρια, βιομηχανικά - άρωματικά φυτά και ειδικά προϊόντα, λαχανόκηποι, έλαιάνες - όπωροφόρα δένδρα και φυτώρια δένδρων, άμπελοι και σταφιδάμπελοι, άνθόκηποι, λειμώνες τεχνητοί.

Είς τα στοιχεία του 1911 η Θεσσαλία έλήφθη χωρίς το νομό Άρτης, για να ύπαρχη αντιστοιχία με τα άλλα χρόνια (1929 και 1939).

φορά επί έλαττον άμπελων και σταφιδάμπελων στρ. 146.672, έλαιώνων—καρποφόρων δένδρων και φυτειών στρ. 54.169 ήτοι συνολικά για τις δένδρικές καλλιέργειες στρ. 200.841 επί 236.723 στρ. Ο περιορισμός της έκτασης των δένδρων καλλιεργειών οφείλεται στη σταφιδική κρίση (της Κορινθιακής), στην οϊνική κρίση, και στην άκαρπία των έλαιοδένδρων Κερκύρας (Βιβλ. αρ. 4, 5 και 6). Θεωρούμε όμως πολύ πιθανό και το να είναι υπερβολικά τα στατιστικά στοιχεία της απογραφής του 1911 για την Έπτάνησο, τα σχετικά με τις καλλιέργειες αυτές.

δ) Η έλάττωση των καλλιεργουμένων εκτάσεων που φανερώνει η στατιστική για το 1929 σε πολλά Γεωγρ. διαμερίσματα, ανταποκρίνεται στη γενική πτώση της καλλιέργειας στο χρονικό διάστημα 1914—1929, και οφείλεται, εκτός από τους παράγοντες της Διεθνούς αγροτικής κρίσης, και στους άλληλοδιαδόχους πολέμους της Ελλάδας, καθώς και στην ανώμαλη έσωτερική κατάσταση της περιόδου αυτής με τις παρατεταμένες, έπιστρατεύσεις, που απομάκρυναν από την καλλιέργεια της γής μεγάλο αριθμό αγροτών.

Για όλη όμως την Ελλάδα, και για το συνολικό θεωρούμενο χρονικό διάστημα 1911—39, η αύξηση των καλλιεργουμένων εκτάσεων είναι πολύ μεγάλη (2) και μαρτυρά, και από της στατιστικής πλευράς, πως οι γεωργικά έκμεταλλεύσιμες εκτάσεις που δεν χρησιμοποιούνταν σύμφωνα με την τεχνική και την οικονομική σκοπιμότητα τους αλλά άφίνονταν, χέρσες δάση είτε για βοσκές, ήταν στο παρελθόν πολύ σημαντικές, σε σημείο να έμφανίζονται έγκαταλειμμένες κι' έρημες όλόκληρες περιοχές.

Η έφαρμογή από το Κράτος της Άγροτικής Μεταρρύθμισης, η εκτέλεση από το Κράτος των παραγωγικών έργων στην Μακεδονία, Ήπειρο, Θεσσαλία και λιγώτερο στα άλλα διαμερίσματα της χώρας, η στην άτομική πρωτοβουλία οφειλόμενη βαθμιαία επέκταση της καλλιέργειας, και όρισμένα—εκτός των αναφερθέντων—μέτρα της Κρατικής αγροτικής πολιτικής, ένισχυτικά της πρωτοβουλίας αυτής, άφαίρεσαν από τις μη καλλιεργούμενες εκτάσεις

της χώρας σημαντικά τμήματα που κατέλαβαν οι καλλιεργείες.

Για την επέκταση της καλλιέργειας εργάσθηκαν με όλες τους τις δυνάμεις, πολλές φορές με αυτοθυσία, και οι Τεχνικοί, Γεωπόνοι, Μηχανικοί, Δασολόγοι, τόσο του Κράτους όσο και οι ύπηρετούντες σε ιδιωτικές ή Δημοσίου Δικαίου επιχειρήσεις και Όργανισμούς.

Η επέκταση της καλλιέργειας στην Ελλάδα αποδεικνύεται πολύ μεγαλύτερη όταν η σύγκριση γίνεται σε εύρύτερο χρονικό διάστημα. Από τα δεδομένα της πρώτης Γεωργικής στατιστικής της Ελλάδας του 1860 (Βιβλ. αρ. 9) προκύπτει (μετά προσεκτική έπεξεργασία τους) πως οι καλλιεργούμενες εκτάσεις, έτησιες και δένδρικές καλλιέργειες, της τότε Ελλάδας: Στερεάς Ελλάδας, Εύβοιας, Πελοποννήσου και Κυκλάδων, έφθαναν τα 3.741.323 στρ. έναντι 6.930.075 της ίδιης περιχής το 1911. Επειδή όμως η στατιστική αυτή παρουσιάζει πολλές ελλείψεις, αρχίζουμε την συγκριτική εργασία μας από τη Γεωργική απογραφή του 1911.

Η επέκταση της καλλιέργειας γίνηκε κυρίως επί των μη καλλιεργουμένων εκτάσεων και ιδίως επί των άγροναπαύσεων, των λειμώνων, των έλωδων εκτάσεων και βαλτοτόπων, επί των λιμνών που αποξηράνθηκαν με τα έργα γεωργικά έργα, των καλλιεργησιμων βοσκών, και επί των πεδινών—ήμιορεινών δασών.

Ειδικά οι εκτάσεις που αποκαλύφθηκαν και αποδόθηκαν στην καλλιέργεια κατόπιν της εκτέλεσης έργων γεωργικών, επί έλωδων εκτάσεων, βαλτοτόπων, τεναγών και όρισμένων λιμνών, ανέρχονται συνολικά σε 1.200.000 στρέμματα, που αποτελούν τα 14 % της συνολικής επέκτασης της καλλιεργούμενης γής.

Έν τούτοις παρά την τόσο σημαντική επέκταση της καλλιέργειας επί των εκτάσεων αυτών, στο ίδιο χρονικό διάστημα έχουμε επέκταση και των παραγωγικά χρησιμοποιούμενων από τη Γεωργία, μη καλλιεργουμένων όμως γαιών, όπως δείχνει ο Πίνακας ΙΙ.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙ.

Μη καλλιεργούμενες παραγωγικές εκτάσεις σε στρέμματα (3)

Γεωγραφικά διαμερίσματα	1911	1929	1939	Διαφορά 1911—1939 ±	
				Στρέμματα	%
Θεσσαλία	1.738.764	1.721.156	1.946.751	+207.989	+12
Στερεά Έλλάς—Εύβοια	1.744.231	1.846.149	2.873.837	+1.129.606	+65
Πελοπόννησος	1.555.017	1.773.547	2.352.086	+797.069	+51
Κυκλάδες	93.300	171.807	227.172	+133.872	+143
Ίόνιοι Νήσοι	212.576	176.170	214.271	+37.100	+17
	5.343.888	5.688.829	7.614.117	+2.270.229	+42
Μακεδονία		2.132.325	4.001.640	+1.869.315	+88
Ηπειρος		507.253	986.108	+478.855	+94
Κρήτη		964.103	1.237.654	+273.551	+28
Νήσοι Αρχιπελάγους		288.030	441.091	+153.061	+53
Δυτική Θράκη		476.693	1.937.572	+1.460.879	+306
		4.368.404	8.604.065	+4.235.661	+97
		10.057.233	16.218.182	+6.160.949	+61

Από τον Πίνακα ΙΙ προκύπτει ότι:

α) Στο θεωρούμενο χρονικό διάστημα έλαβε χώραν

(2) Βλ. σχετικά και: Χρ. Εύελπιδης. Η Έλληνική Γεωργία, Αθήναι 1944, σελ. 170. Επίσης: Κ. Σακαντάνη: Το πρόβλημα της παραγωγικής γής: Άνταϊς, σελ. 35.

(3) Περιλαμβάνουμε έθω τις ακόλουθες κατηγορίες εκτάσεων: Από την Γεωργική απογραφή του 1911: άγροναπαύσεις, λειμώνες χόρτου θεωριστοί, βοσκαί καλλιεργήσιμοι, εκτάσεις καλλιεργήσιμοι άλλα μη καλλιεργούμενοι εκτός βοσκών, έλωδες εκτάσεις.

Από την απογραφή του 1939: άγροναπαύσεις και έτεραι εκτάσεις δι-

αύξηση και των μη καλλιεργουμένων, παραγωγικά όμως χρησιμοποιούμενων από τη Γεωργία εκτάσεων, κατά

νάμεναι να σπαράξ, λειμώνες φυσικοί, βοσκαί καλλιεργήσιμοι, βαλτοτόποι, έλη και χόρτον εκ λειβαδιών.

Από δὲ την απογραφή του 1939: άγροναπαύσεις, λειμώνες φυσικοί, βοσκαί θαμνώδεις καλλιεργήσιμοι, βοσκαί μη θαμνώδεις καλλιεργήσιμοι, τεναγί, έλη.

Από τις κατηγορίες αυτές, οι άγροναπαύσεις καλλιεργούνται ανά 2—5 χρόνια συνήθως. Άλλα όμως χωράφια καλλιεργούνται της περίπου έκτασης άφίνονται σε άγροναπαύση, γιατί λαβαίνουμε την έκτασή τους για τη στατιστική αναλογία της απογραφής σαν μη καλλιεργούμενη έκταση.

6.505.890 στρέμματα, που αντιστοιχεί στα 67% της συνολικής μη καλλιεργούμενης έκτασης σχετικά με το 1911 για την Παλαιά Ελλάδα και με το 1929 για τη Νέα.

Ειδικότερα η αύξηση για την Παλαιά Ελλάδα είναι 42%, για δε τη Νέα Ελλάδα 97%.

β) Το μεγαλύτερο ποσοστό αύξησης παρουσιάζει η Δυτική Θράκη με 306%, το δε μικρότερο η Επτανήσος με 0,8%.

Η αύξηση των μη καλλιεργουμένων εκτάσεων έγινε προφανώς σε βάρος των άλλων παραγωγικών εκτάσεων:

ΠΙΝΑΚΑΣ III.
Λοιπές παραγωγικές εκτάσεις (*)

Γεωγραφικά διαμερίσματα	1911	1929	1939	Διαφορά 1911-1939 ±	
				Στρέμματα	%
Θεσσαλία	3.324.539	4.258.163	3.692.985	+ 368.446	+ 11
Στερεά Έλλάς-Εύβοια	5.522.342	7.251.199	5.283.715	- 238.627	- 4
Πελοπόννησος	3.592.734	4.623.201	4.418.317	+ 825.583	+ 23
Κυκλάδες	303.202	213.390	656.301	+ 353.099	+116
Ιόνιοι Νήσοι	129.223	189.537	511.204	+ 381.981	+303
	12.872.040	16.535.490	14.562.522	+1.690.482	+ 13
Μακεδονία		9.798.180	12.407.144	+2.608.964	+ 27
Ηπειρος		2.981.472	2.685.682	- 295.790	- 10
Κρήτη		678.614	1.462.249	+ 783.635	+116
Νήσοι Αρχιπελάγους		780.188	1.125.784	+ 345.596	+ 44
Δυτική Θράκη		2.503.588	2.523.482	+ 19.894	+ 0,8
		16.742.042	20.204.341	+3.462.299	+ 21
		33.277.532	34.766.863	+1.515.781	+ 16

*Ο Πίνακας III δείχνει ότι:

α) Και οι χαρακτηριζόμενες ως «λοιπές παραγωγικές εκτάσεις» παρουσιάζουν στο θεωρούμενο χρονικό διάστημα αύξηση κατά 5.152.781 στρέμματα, που αντιστοιχεί στα 16% της συνολικής έκτασης της κατηγορίας αυτής σχετικά με το 1911 για την Παλαιά Ελλάδα και με το 1929 για τη Νέα.

Ειδικότερα η αύξηση για την Παλαιά Ελλάδα είναι 13%, για δε τη Νέα Ελλάδα 21%.

β) Το μεγαλύτερο ποσοστό αύξησης παρουσιάζουν οι Ιόνιοι νήσοι με 303%, ενώ η Στερεά Ελλάδα-Εύβοια παρουσιάζει ελάττωση κατά 4%, και η Ηπειρος κατά 10%.

Η αύξηση των εκτάσεων της κατηγορίας αυτής γίνθηκε προφανώς σε βάρος των χαρακτηριζόμενων ως «άγονων εκτάσεων».

Η ελάττωση που προκύπτει για τη Στερεά Ελλάδα-Εύβοια και για την Ηπειρο, ακριβώς επειδή παρατηρείται σε διαμερίσματα με μεγάλους δεινούς όγκους πιθανόν να μην είναι πραγματική αλλά να οφείλεται σε συντηρητική εκτίμηση της κατηγορίας αυτής στα δύο αναφερθέντα διαμερίσματα. Πάντως και οι αναγραφόμενες ως υπολειπόμενες «λοιπές παραγωγικές εκτάσεις» αυτών των περιοχών (5.283.715 στρ. για την Στερ. Ελλάδα-Εύβοια και 2.685.682 στρ. για την Ηπειρο), εξακολουθούν να είναι πολύ σημαντικές.

Από τα αναλυτικά στοιχεία των Γεωργ. απογραφών προκύπτει αύξηση των «βοσκών μη καλλιεργησίμων» για την θεωρούμενη περίοδο κατά 14.619.409 στρ. έναντι ελάττωσης των «δασών» κατά 9.466.628 στρ., γιαυτό και έμφατιζείται τελικά στον Πίνακα III η επί πλέον διαφορά των 5.192.781 στρ. σαν αύξηση των «λοιπών παραγωγικών εκτάσεων». Αναγκάζμαστε λοιπόν να συμπεράνουμε πως εκτάσεις σημαντικές που είχαν παλαιότερα χαρακτηριστεί σαν «δάση», περιλαμβάνονται τώρα στην κατηγορία των «βοσκών μη καλλιεργησίμων», ένα δε μέρος τους και στις κατηγορίες του Πίνακα II, ακόμη και στις καλλιεργούμενες εκτάσεις του Πίνακα I. Δηλαδή, ή κατά 9,4 εκατομ. στρ.

των βοσκών μη καλλιεργησίμων, των δασών, και επί των χαρακτηριζομένων στην Στατιστική: «άγονων εκτάσεων».

Παρά όμως την σημαντική επέκταση των μη καλλιεργουμένων εκτάσεων επί των άλλων παραγωγικών, και αυτές παρουσιάζουν κατά το θεωρούμενο χρονικό διάστημα αύξηση.

Την εξέλιξη της κατηγορίας αυτής των εκτάσεων, που περιλαμβάνει τις «μη καλλιεργήσιμες βοσκές» και τα «δάση», δίδει ο Πίνακας III.

ελάττωση των δασών της Στατιστικής του 1939 οφείλεται όχι μόνο σε λόγους αντικειμενικούς αλλά κυρίως στο ότι προηγούμενα αναγράφονταν στις απογραφές σαν «δάση», και βοσκές μη καλλιεργήσιμες, που τώρα τις περιέλαβαν στην ομόνυμη κατηγορία.

Τον περιορισμό των δασών δεν θεωρούμε μόνο στατιστικό, γιατί συμβαίνει σ' αρκετή έκταση στην πραγματικότητα. Είναι γεγονός πως σ' όλες τις περιοχές της χώρας γίνεται ένας συνεχής περιορισμός των «δασών», μ' επέκταση σε βάρος τους των άλλων κατηγοριών της παραγωγικής γης, ιδίως, εκεί που οι συνθήκες της παραγωγής ευνοούν την δενδρακομική εκμετάλλευση (*).

Την συνολική επέκταση των παραγωγικών εκτάσεων στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1911-1939 δείχνει ο συγκεντρωτικός Πίνακας IV.

*Ο Πίνακας IV δείχνει ότι:

α) Στο χρονικό διάστημα 1911-1939 οι παραγωγικές εκτάσεις που χρησιμοποιούνται γενικά από τη Γεωργία αυξήθηκαν κατά 20.191.452 στρέμματα, που αντιστοιχούν στα 35% της παραγωγικής, από γεωργική άποψη, χρησιμοποιούμενης γης, το 1911 δσον αφορά την Παλαιά Ελλάδα και το 1939 δσον αφορά την Νέα Ελλάδα.

Ειδικότερα η επέκταση της γεωργικά παραγωγικής γης είναι 29%, σχετικά με το 1911 για την Παλαιά Ελλάδα και 42% σχετικά με το 1929 για τη Νέα Ελλάδα.

β) Τη μεγαλύτερη αύξηση παρουσιάζουν οι Κυκλάδες και κατά δεύτερο λόγο η Κρήτη.

Η επέκταση της παραγωγικής γεωργικά γης, αναλύεται, σύμφωνα με τα προηγούμενα, έτσι:

Αύξηση καλλιεργουμένων εκτάσεων	στρ. 8.532.781
» μη καλλιεργουμένων εκτάσεων	» 6.505.890
» λοιπών παραγωγικών εκτάσεων	» 5.152.781
Σύνολο	στρ. 20.191.452

(*) Βλέπε και Κ. Σακαντάνη: Το πρόβλημα της παραγωγικής γης: Αντίστροφο, σελ. 36.

ΠΙΝΑΚΑΣ IV.
Συνολική παραγωγική έκταση σε στρέμματα (*)

Γεωγραφικά διαμερίσματα	1911	1929	1939	Διαφορά 1911-1939 ±	
				Στρέμματα	%
Θεσσαλία	7.015.961	8.216.791	8.883.883	+ 1.867.922	+ 27
Στερεά Έλλάς-Εύβοια	10.206.370	11.919.594	12.558.061	+ 2.351.691	+ 23
Πελοπόννησος	8.893.069	9.391.522	11.934.410	+ 3.041.341	+ 34
Κυκλάδες	641.462	654.044	1.235.354	+ 593.892	+ 93
Ιόνιοι Νήσοι	1.119.722	807.553	1.266.675	+ 146.953	+ 13
	27.876.584	30.989.504	35.878.383	+ 8.001.799	+ 29
Μακεδονία		16.204.825	23.125.880	+ 6.921.055	+ 43
Ηπειρος		4.258.858	4.853.145	+ 594.287	+ 14
Κρήτη		2.706.912	4.574.304	+ 1.867.392	+ 69
Νήσοι Αρχιπελάγους		1.784.782	2.433.036	+ 648.254	+ 36
Δυτική Θράκη		4.080.007	6.238.672	+ 2.158.665	+ 53
		29.035.384	41.225.037	+12.189.653	+ 42
		60.024.888	77.103.420	+20.191.452	+ 35

Συνοψίζοντας τις παρατηρήσεις μας επί των Πινάκων I-IV, και έχοντας υπόψη την πραγματικότητα των γεωργικών συνθηκών της Ελλάδας, διαπιστώνουμε πως η επέκταση της χρησιμοποιούμενης παραγωγικά από τη Γεωργία γης έγινε με τον ακόλουθο τρόπο.

Οι «καλλιεργούμενες εκτάσεις» επεκτάθηκαν κυρίως σε βάρος των μη καλλιεργουμένων, και των λιμνών που αποκαλύφθηκαν με την εκτέλεση των παραγωγικών έργων, κατά μικρό δε μέρος σε βάρος των λοιπών παραγωγικών εκτάσεων.

Οι «μη καλλιεργούμενες εκτάσεις» επεκτάθηκαν σε βάρος των λοιπών παραγωγικών και ιδίως των βοσκών μη καλλιεργησίμων, που χρησιμοποιήθηκαν σαν βοσκές καλλιεργήσιμες, καθώς και επί των χαρακτηριζομένων ως «άγονων εκτάσεων» που κι αυτές περιελήφθηκαν στις βοσκές, με αποτέλεσμα όχι μόνο να διατηρήσουν την αρχική συνολική τους έκταση αλλά και να την αυξήσουν κατά 6,5 εκ. στρέμματα.

Οι «λοιπές παραγωγικές εκτάσεις» άφ' ενός επραγματοποιήσαν μια εσωτερική ανακατανομή με επέκταση των «βοσκών μη καλλιεργησίμων» επί των «δασών», άφ' ετέρου επεκτείνοντες επί των «άγονων εκτάσεων» όχι μόνο διήρτησαν την αρχική τους επιφάνεια που είχε ελαττωθεί κατά το άθροισμα σχεδόν των αυξήσεων των δύο προηγούμενων κατηγοριών, αλλά και αύξησαν την έκτασή τους κατά 5,15 εκ. στρέμματα.

Τελικό αποτέλεσμα όλων αυτών των μετασχηματισμών ήταν η επέκταση—αύξηση της γεωργικά παραγωγικής γης κατά 20,1 εκ. στρέμματα, σε βάρος των «άγονων εκτάσεων».

Η επέκταση της παραγωγικής γης, στο σύνολο της λαμβανομένης, επί των «άγονων εκτάσεων», αποδεικνύει ότι περιοχές που στο παρελθόν θεωρούντο «άγονες», δεν ήταν καθόλου άγονες, αλλά μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν παραγωγικά από τη Γεωργία, πράγμα που έγινε με αξιοσημείωτη ένταση στη θεωρούμενη χρονική περίοδο.

ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΑΝΑΛΟΓΙΕΣ ΤΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΓΗΣ

Ενδιαφέρον έχει η γνώση της εκατοστιαίας αναλογίας των καλλιεργουμένων εκτάσεων, των μη καλλιεργουμένων και των λοιπών παραγωγικών προς τη συνολική παραγωγική έκταση της Ελλάδας, καθώς και η σχέση των μη καλλιεργουμένων εκτάσεων προς τις καλλιεργούμενες.

(*) Άθροισμα των εκτάσεων: καλλιεργουμένων, μη καλλιεργουμένων, και λοιπών παραγωγικών των Πινάκων I, II και III.

Τις αναλογίες αυτές δίδει ο Πίνακας V.

*Ο Πίνακας V δείχνει:

α) Καλλιεργούμενες εκτάσεις

Η εκατοστιαία αναλογία τους επί του συνόλου των παραγωγικών εκτάσεων ανέρχεται για όλη την Ελλάδα το 1939 σε 34%.

Η εκατοστιαία αναλογία τους για όλη την Ελλάδα και για ολόκληρο το θεωρούμενο χρονικό διάστημα 1911-39 αυξήθηκε από 30% σε 34% σχετικά με το 1911 για την Π. Ελλάδα και με το 1929 για τη Νέα Ελλάδα.

Αναλυτικά δε, στην Π. Ελλάδα ελαττώθηκε από 41% το 1911 σε 37% το 1939, πράγμα που σημαίνει μεγαλύτερη σχετική αύξηση των δύο άλλων κατηγοριών της παραγωγικής γης, ενώ στη Ν. Ελλάδα αυξήθηκε από 30% το 1929 σε 31% το 1939.

Για όλη την Ελλάδα, αλλά μόνο στο χρον. διάστημα 1929-39 αυξήθηκε από 33% σε 34%.

β. Μη καλλιεργούμενες εκτάσεις

Η εκατοστιαία αναλογία τους επί του συνόλου των παραγωγικών εκτάσεων ανέρχεται για όλη την Ελλάδα το 1939 σε 21,5%.

Η εκατοστιαία αναλογία τους για όλη την Ελλάδα και για ολόκληρο το θεωρούμενο χρονικό διάστημα 1911-39 αυξήθηκε επίσης από 17,5% σε 21,5% σχετικά με το 1911 για την Π. Ελλάδα και με το 1929 για τη Ν. Ελλάδα.

Αναλυτικά δε, στην Π. Ελλάδα αυξήθηκε από 19% το 1911 σε 20% το 1939, ενώ στην Ν. Ελλάδα αυξήθηκε από 18% το 1929 σε 23% το 1939.

Για όλη την Ελλάδα, αλλά μόνο στο χρον. διάστημα 1929-39 αυξήθηκε από 19,5% σε 21,5%.

γ. Λοιπές παραγωγικές εκτάσεις

Η εκατοστιαία αναλογία τους επί του συνόλου των παραγωγικών εκτάσεων, για όλη την Ελλάδα ανέρχεται το 1939 σε 44,5%.

Η εκατοστιαία αναλογία τους για όλη την Ελλάδα και για ολόκληρο το θεωρούμενο χρον. διάστημα 1911-39 ελαττώθηκε από 52,5% σε 44,5% σχετικά με το 1911 για την Π. Ελλάδα και με το 1929 για τη Νέα Ελλάδα.

Αναλυτικά δε, στην Π. Ελλάδα αυξήθηκε από 40% το 1911 σε 43% το 1939, ενώ στη Ν. Ελλάδα ελαττώθηκε από 52% σε 46%.

Για όλη την Ελλάδα, αλλά μόνο στο χρον. διάστημα 1929-39 ελαττώθηκε από 47,5% σε 44,5%.

ΠΙΝΑΚΑΣ V.

Εκατοστιαία αναλογία εκτάσεων: καλλιεργουμένων, μη καλλιεργουμένων και λοιπών παραγωγικών, προς την συνολική παραγωγική έκταση της Ελλάδας⁽¹⁾. Σχέση μη καλλιεργουμένων εκτάσεων προς καλλιεργουμένες⁽²⁾.

Γεωγραφικά διαμερίσματα	1 9 1 1				1 9 2 9				1 9 3 9				Διαφορά 1911-1939 ±			
	Καλλιεργου- μενες	Μη καλλιε- ργουμένες	Λοιπές παραγωγικές	Σχέση μη καλ- λιεργουμ. προς καλλιεργουμ.	Καλλιεργου- μενες	Μη καλλιε- ργουμένες	Λοιπές παραγωγικές	Σχέση μη καλ- λιεργουμ. προς καλλιεργουμ.	Καλλιεργου- μενες	Μη καλλιε- ργουμένες	Λοιπές παραγωγικές	Σχέση μη καλ- λιεργουμ. προς καλλιεργουμ.	Καλλιεργου- μενες	Μη καλλιε- ργουμένες	Λοιπές παραγωγικές	Σχέση μη καλ- λιεργουμ. προς καλλιεργουμ.
Θεσσαλία	28	25	47	89	27	21	52	77	36	22	42	60	+ 8	- 3	- 5	- 29
Στερεά Έλλάς-Εύβοια	29	17	54	59	24	16	60	65	35	23	42	65	+ 6	+ 6	- 12	+ 6
Πελοπόννησος	42	17	41	41	32	19	49	59	43	19	38	45	+ 1	+ 2	- 3	+ 4
Κυκλάδες	38	15	47	43	41	23	33	64	29	19	52	65	- 9	+ 4	+ 5	+ 27
Ίονιοι Νήσοι	69	19	12	27	55	22	23	40	43	17	40	40	- 26	- 2	+ 28	+ 13
	41	19	40	55	36	21	43	65	37	20	43	55	- 4	+ 1	+ 3	0
Μακεδονία					26	13	61	50	29	17	54	59	+ 3	+ 4	- 7	+ 9
Ηπειρος					18	12	70	64	24	20	56	84	+ 6	+ 8	- 14	+ 20
Κρήτη					39	36	25	90	41	27	32	66	+ 2	- 9	+ 7	- 24
Νήσοι Αρχιπελάγους					40	16	44	40	35	18	47	51	- 5	+ 2	+ 3	+ 11
Δυτική Θράκη					25	12	63	43	28	31	41	109	+ 3	+ 19	- 22	+ 66
					30	18	52	55	31	23	46	69	+ 1	+ 5	- 6	+ 14
					33	19,5	47,5	60	34	21,5	44,5	62	+ 1	+ 2	- 3	+ 2

Έλλάς 1911-1929

30 17,5 52,5 37

+ 4 + 4 - 8 + 25

δ. Σχέση μη καλλιεργουμένων εκτάσεων προς καλλιεργουμένες

Η σχέση αυτή για όλη την Ελλάδα το 1939 είναι 62 %.

Για όλη την Ελλάδα και ολόκληρο το θεωρούμενο χρονικό διάστημα 1911-39 η σχέση των μη καλλ. εκτάσεων προς τις καλλιεργουμένες αυξήθηκε από 37 % σε 62 % σχετικά με το 1911 για την Π. Ελλάδα και με το 1929 για τη Νέα.

Αναλυτικά δέ, στην Π. Ελλάδα έμεινε ή ίδια 55 % στο χρονικό διάστημα 1911-39, ενώ στη Ν. Ελλάδα αυξήθηκε από 55 % το 1929 σε 69 % το 1939.

Για όλη την Ελλάδα αλλά μόνο στο χρον. διάστημα 1929-39 αυξήθηκε από 60 % σε 62 %.

Την μικρότερη σχετική αναλογία της μη καλλιεργουμένης γης προς την καλλιεργουμένη σε όλην την Ελλάδα κατά το 1939 έχει ή Επτάνησος με 40 %, την δέ μεγαλύτερη ή Δυτ. Θράκη με 109 % πράγμα που σημαίνει πως στην περιφέρεια αυτή οι μη καλλιεργουμένες εκτάσεις υπερέρχουν ακόμα των καλλιεργουμένων.

Βασική σημασία έχει ή διαπίστωση από τον Πίνακα V (τελευταία στήλη) πως ενώ έχουμε στην Ελλάδα σημαντικώτατη απόλυτη επέκταση της καλλιέργειας (κατά 8,5 εκ. στρέμματα), ή σχετική αναλογία των μη καλλιεργουμένων εκτάσεων προς τις καλλιεργουμένες αυξήθηκε (για όλη την Ελλάδα θεωρουμένη) από 37 % σε 62 %, παρέμεινε ή ίδια (55 %) στην Π. Ελλάδα, αυξήθηκε κατά 14 % στην Ν. Ελλάδα, και κατά 2 % για όλη την Ελλάδα αλλά μόνο στο χρ. διάστημα 1929-39.

(1) Οι αναλογίες αυτές προκύπτουν από την εκατοστιαία σχέση των ποσοτήτων των 4 προηγούμενων Πινάκων.

(2) Οι αναλογίες αυτές προκύπτουν από την μεταξύ τους σχέση των ποσοτήτων των Πινάκων I και II.

Αυτό φανερώνει πως ή ποσότητα των εκτάσεων που μπήκαν τώρα στην γεωργική παραγωγή στην Ελλάδα είναι μεγαλύτερη από την ποσότητα των εκτάσεων που καλλιεργήθηκαν (+ 25 % συγκριτικά με το 1911 και + 2 % με το 1929), φανερώνει δηλαδή πως ή χρησιμοποίηση της γης (συστήματα καλλιέργειας αναφορικά με τη χρήση της έκτασης της γης) εξακολουθεί να γίνεται υπό τις ίδιες μέν σχέσεις γενικά στην Π. Ελλάδα, με ακόμη δέ πιο έκτατικό σύστημα στη Ν. Ελλάδα, και πως για να φθάσουμε σήμερα την σχέση αναλογίας του 1929 των μη καλλιεργουμένων εκτάσεων προς τις καλλιεργουμένες, πρέπει να αυξηθ ή καλλιεργουμένη έκταση κατά 2 % για όλη την Ελλάδα, και κατά 14 % για την Ν. Ελλάδα (όποτε ή αύξηση αυτή θα ισοδυναμεί με αύξηση κατά 25 % για την σχέση που υπήρχε το 1911 + 1929 για όλη την Ελλάδα).

Ενδιαφέρει επίσης να γνωρίζουμε την σχέση της γεωργικά χρησιμοποιούμενης παραγωγικής γης προς τη συνολική έκταση της Ελλάδας.

Αυτήν δίδει ο Πίνακας VI.

Από τον Πίνακα VI προκύπτει:

α) Ότι το 1939 οι γεωργικά παραγωγικές εκτάσεις κατέλαβαν τα 59 % της συνολικής έκτασης της Ελλάδας. Αναλυτικά, στη μ. Π. Ελλάδα το ποσοστό είναι 55 %, στη δ. Ν. Ελλάδα 63 %.

Το σχετικό μέγιστο παρουσιάζει ή Δυτική Θράκη με 73 %, ακολουθούν δέ ή Μακεδονία με 67 %, ή Θεσσαλία με 66 % και ή Επτάνησος με 65 %.

Το σχετικό ελάχιστο παρουσιάζουν οι Κυκλάδες με 47 %.

β) Η αναλογία της γεωργικά παραγωγικής έκτασης αυξήθηκε από 44 % σε 59 % για όλη την Ελλάδα και για όλη την θεωρούμενη χρον. περίοδο, σχετικά δέ με το 1911 για την Π. Ελλάδα και με το 1929 για την Ν. Ελλάδα.

ΠΙΝΑΚΑΣ VI.

Συνολική, γεωργική και λοιπή έκταση της Ελλάδας

Γεωγραφικά διαμερίσματα	1 9 1 1				1 9 2 9				1 9 3 9				Διαφ. ± % 1911-1939			
	Συνολική έκταση σε στρέμματα (α)	Γεωργικά παραγωγική έκταση	Λοιπή έκταση (β)	Αναλ. % Γεωργ. Λοιπ.	Συνολική έκταση σε στρέμματα	Γεωργικά παραγωγική έκταση	Λοιπή έκταση	Αναλ. % Γεωργ. Λοιπ.	Συνολική έκταση σε στρέμματα	Γεωργικά παραγωγική έκταση	Λοιπή έκταση	Αναλ. % Γεωργ. Λοιπ.	Συνολική έκταση σε στρέμματα	Γεωργικά παραγωγική έκταση	Λοιπή έκταση	Αναλ. % Γεωργ. Λοιπ.
Θεσσαλία	13.487.800	7.015.961	6.471.839	52	8.216.791	5.271.009	3.945.782	61	8.883.883	4.603.917	4.279.966	52	4.603.917	2.898.157	1.705.756	61
Στερεά Έλλάς-Εύβοια	25.132.400	10.206.370	14.926.030	41	11.919.594	13.212.806	13.212.806	47	12.558.061	12.574.339	12.574.339	50	12.574.339	11.476.670	1.097.669	50
Πελοπόννησος	21.643.200	8.893.069	12.750.131	41	9.391.522	12.251.678	12.251.678	43	11.934.410	9.708.790	9.708.790	45	9.708.790	4.699.355	5.009.435	45
Κυκλάδες	2.649.500	641.462	2.008.038	24	654.044	1.995.456	1.995.456	25	1.235.354	1.414.146	1.414.146	53	1.414.146	1.467.564	2.346.828	53
Ίονιοι Νήσοι	1.947.000	1.119.722	827.278	58	807.553	1.139.447	1.139.447	41	1.266.675	680.325	680.325	55	680.325	2.346.828	2.346.828	55
	64.859.900	27.876.584	36.983.316	43	30.983.504	33.870.396	33.870.396	48	35.878.383	28.981.517	28.981.517	45	28.981.517	23.794.863	5.186.654	45
Μακεδονία	34.602.500				16.204.825	18.397.675	18.397.675	47	23.125.880	11.476.670	11.476.670	33	11.476.670	4.699.355	5.009.435	33
Ηπειρος	9.552.500				4.258.858	5.293.642	5.293.642	45	4.853.145	4.699.355	4.699.355	51	4.699.355	3.804.496	5.009.435	51
Κρήτη	8.378.800				2.706.912	5.671.888	5.671.888	32	4.574.304	3.804.496	3.804.496	55	3.804.496	1.467.564	2.346.828	55
Νήσοι Αρχιπελάγους	3.900.600				1.784.782	2.115.818	2.115.818	46	2.433.036	1.467.564	1.467.564	62	1.467.564	2.346.828	2.346.828	62
Δυτική Θράκη	8.585.500				4.080.007	4.505.493	4.505.493	47	6.238.672	2.346.828	2.346.828	73	2.346.828	2.346.828	2.346.828	73
	65.019.900				29.035.384	35.984.516	35.984.516	45	41.225.037	23.794.863	23.794.863	59	23.794.863	52.776.380	52.776.380	59
	129.879.800				60.024.888	69.854.912	69.854.912	46	77.103.420	52.776.380	52.776.380	41	52.776.380	52.776.380	52.776.380	41

(α) Από τη Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας του 1939, σελ. 4.
(β) Δηλ. έκταση: Πάλεον, κομπούλεον, χερσονήσιον, δρόμων, σιδηροδρομικών γραμμών, ποταμών κλπ. ρυαίων, λιμνών και ελώνων εκτάσεων.

Αναλυτικά, στην Π. Ελλάδα αυξήθηκε από 43 % το 1911 σε 55 % το 1939, στην δ. Ν. Ελλάδα από 45 % το 1929 σε 63 % το 1939.

Για όλη την Ελλάδα αλλά μόνο για την περίοδο 1929-39 αυξήθηκε από 46 % σε 59 %.

Τη μεγαλύτερη αύξηση κατά την έννοια αυτή παρουσιάζει ή Δυτ. Θράκη με 26 %, και ή Κρήτη-Κυκλάδες με 23 %, τη δέ μικρότερη ή Επτάνησος με 7 %.

Τέλος την σχέση της αύξησης των τριών κατηγοριών της παραγωγικής γης, μεταξύ τους, προς την γεωργικά παραγωγική έκταση, προς την λοιπή έκταση, και προς την συνολική έκταση της Ελλάδας, δίδει ο Πίνακας VII.

ΠΙΝΑΚΑΣ VII.

Σχετικές αναλογίες της αύξησης των κατηγοριών της παραγωγικής γης

Αύξηση των κατηγοριών της παραγωγικής γης 1911-1939	Στρέμματα	Αναλογία %			
		Προς τη συνολική έκταση της παραγωγικής γης	Προς τη γεωργική έκταση της Ελλάδας το 1939	Προς τη λοιπή έκταση της Ελλάδας το 1939	Προς τη συνολική έκταση της Ελλάδας το 1939
Καλλιεργουμ. εκτάσεις	8.532.781	42	11,1	16,1	6,5
Μη καλλιεργ. εκτάσεις	6.505.890	32	8,4	12,3	5,0
Λοιπές παραγωγ. εκτάσεις	5.152.781	26	6,7	1,0	4,0
	20.191.452	100	26,2	29,4	15,5

Ο Πίνακας VII δείχνει ότι:

α) Η αύξηση των καλλιεργουμένων εκτάσεων αποτελεί το μισό περίπου (42 %) της συνολικής αύξησης της παραγωγικής γης στο θεωρούμενο χρονικό διάστημα 1911-39.

β) Σχετικά με την έκταση της γεωργικά χρησιμοποιού. μνης γης της Ελλάδας, ή αύξηση όλων των κατηγοριών της παραγωγικής γης κατά το αυτό διάστημα ανέρχεται σε 26,2 %.

Ειδικότερα της καλλιεργουμένης γης ή αύξηση είναι 11,1 %.

γ) Σχετικά με την λοιπή έκταση της Ελλάδας (πόλεων κλπ. συνοικισμών, δρόμων, κλπ. λιμνών και ελώνων εκτάσεων) ή αύξηση ανέρχεται σε 29,4 %.

δ) Σχετικά με τη συνολική επιφάνεια της Ελλάδας, ή αύξηση της παραγωγικής γεωργικά γης ανέρχεται 15,5 % κατά το θεωρούμενο χρονικό διάστημα μίας περίπου γενιάς (28 χρόνια), από τα οποία 6,5 % είναι ή αύξηση των καλλιεργουμένων εκτάσεων.

Τα δεδομένα της Στατιστικής επαληθεύουν την αντι-κειμενική κρίση για την επέκταση της καλλιέργειας στην Ελλάδα.

Όχι μόνο συντελέσθηκε σε μικρό σχετικά χρονικό διάστημα μιά μεγάλη επέκταση της καλλιέργειας, αλλά και ολόκληρης της παραγωγικής γης, σε βάρος των εσφαλμένων χαρακτηρισμένων «άγονων εκτάσεων».

Η θεωρία της «στενότητας της Ελληνικής γης» αποδεικνύεται, και στατιστικά, ανακριβής για το παρελθόν.

Η μελέτη συνεχίζεται στο προσεχές τεύχος με το Β' Κεφάλαιο του Α' Μέρους:

Ο αγροτικός πληθυσμός και ή σχέση του προς την έκταση της γης.

Ο ΟΡΥΚΤΟΣ ΜΑΣ ΠΛΟΥΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΒΑΡΕΙΑΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι καταστροφές που προξένησε ο τελευταίος πόλεμος στη χώρα μας και η χωρίς προηγούμενο οικονομική εξασθένιση του λαού βάλαν μπροστά μας ωμά κι επιταχτικά το πρόβλημα της ανοικοδόμησης.

Γύρω από το αυτό το πρόβλημα έχει κι' άλλος άναπτυχθεί ένας σωστός άγώνας, μία πάλη που κάθε μέρα γίνεται κι' όξύτερη, όσο καθυστερεί κι' αναβάλλεται η υιοθέτηση κι' εφαρμογή ενός οποιουδήποτε σχεδίου. "Οι όστοςο χαρακτηρισίζει—πέρα απ' την πλήρη κρατική άσυγκινησία κι' άνικανότητα—τούτη τη διαμάχη, είναι ό όσο πάει και σαφέστερος διαχωρισμός άνάμεσα στις αντίμαχες άπόψεις, έτσι που η λύση του όλου προβλήματος, και για τον πιο άκατατόπιστο, να φανερωθεί με δύο όψεις: την αισιόδοξη των μέν, και την απαισιόδοξη—μέσα στα τώρινά ένθικά πλαίσια—των άλλων.

Ποιοι είναι οι λόγοι αύτης της διάσπασης; της αντίθεσης των άπόψεων πάνω στο ίδιο συγκεκριμένο θέμα, δέν είναι νομίζουμε δύσκολο να βρεθεί. Πρώτα—πρώτα το γεγονός ότι η 'Ελλάδα, στα 120 χρόνια της λευτεριάς της, δέ κατορθώθηκε να προαχθεί σε μίαν οικονομικά ανεξάρτητη και βιώσιμη χώρα—(ήλλ' αντίθετα επέζησε ή μάλλον φυτοζώησε χάρη στη δανειακή ένίσχυση άλλων χωρών)—είναι ένα κακό προηγούμενο, που βαρύνει σαν μοιρολατρική προκατάληψη πάνω στη σκέψη και την κρίση δλόκληρης σειράς έπιστημόνων. Τό δόγμα της 'ένδοξης άλλα μικρής και άγονής 'Ελλάδας' αυτού βρίσκει τη μυστική τροφή του, όπως και τό άλλο, για τό αναπόφευκτο δηλαδή και μοιραίο της εξάρτησής μας από 'προστιάτιδες' Μεγάλες Δυνάμεις.

Σάν ένας δεύτερος λόγος στέκει ή άδιαφορία και σωστότερα ή άρνηση του έπίσημου Κράτους, σ' όλην αύτη την ύπερ-έκατονταετία, να προβεί και σε στοιχειώδη έστω αξιοποίηση του φυσικού πλούτου της χώρας, προτιμώντας, αντίς αυτό, να μεταθέτει κάθε φορά και να παραπέμπει τη λύση του άλυτου οικονομικού προβλήματος στην τυχοδιωκτική ίκανοποίηση των άνικανοποίητων 'Εθνικών Δικαίων. Συνέπεια της πολιτικής αύτης ήταν ή πλήρης παραμέληση κι' εγκατάλειψη της προσπάθειας για μία συνεπή έπιστημονική έρευνα και μελέτη πάνω στις πλουτοπαραγωγικές δυνατότητες της χώρας.

Τέλος τό κυριώτερο αίτιολογικό αύτης της διχογνωμίας—που έρχεται και σάν άμεσο επακόλουθο της άδιαφορίας του Κράτους, είναι ή άνυπαρξία έγκυρων κι' έπαρκών έργων πάνω στα στοιχεία και τις δυνατότητες αξιοποίησης του 'Εθνικού μας γενικά πλούτου, γεγονός που επιτρέπει στον κάθε ειδικό, άνάλογα με τόν—συνειδητό ή ύποσυνειδητό—ίδεολογικό προσανατολισμό του, να παρουσιάζει άσήμαντες ή άνεπάρκειες τις υπάρχουσες πλουτοπαραγωγικές δυνατότητές μας.

Αποτέλεσμα πάντως των λόγων αυτών, που νομίζουμε ότι προσδιορίζουν κατά γενικό τρόπο τη διάσταση που διαπιστώνεται στις άπόψεις, είναι ότι ή συζήτηση γύρω από τό πρόβλημα της ανοικοδόμησης, ξεφεύγοντας σιγά σιγά τα καθαρά τεχνικά κι' έπιστημονικά της πλαίσια, άνοίγεται σε μίαν εύρύτερη κοινωνικο-πολιτική διαμάχη που, τελικά, θα ξαναφέρει τό όλο πρόβλημα στα χέρια, απ' τα όποια άποσπάστηκε: του νικητή και νοικοκύρη Λαού που, αύτη τη φορά, άρκετά διαφωτισμένος και με πλούσια την πείρα απ' τους άγώνες του για την έπιβίωση, θ' άποφασίσει κυριαρχικά για τόν τρόπο της θεραπείας και της ριζικής έπιδόμησης των πληγών του. 'Ός τότε, ό ρόλος του κάθε έπιστήμονα και ειδικού είναι νομίζουμε με την άντικειμενικότητα και την όρθή έπιστημονική τοποθέ-

τηση κι' εξέταση του προβλήματος να βοηθήσει στον προσανατολισμό και τη διαφώτιση του Λαού πάνω στους καινούριους ειρηνικούς άγώνες που τόν περιμένουν. Σ' αύτη την προσπάθεια άφιερώνουμε την παρακάτω μελέτη, όπου έλπίζουμε ν' άποδείξουμε ότι υπάρχουν στη χώρα μας όλες οι άναγκαίες προϋποθέσεις για την άνάπτυξη κι' εύδοκίμηση μεταλλουργικής και γενικά βαρείας βιομηχανίας: σε συνδυασμό και με την εύρύτερη έκμετάλλευση και αξιοποίηση του όρυκτου και ένεργειακού μας πλούτου.

ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΕΣ ΠΡΟ-ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΒΑΡΕΙΑΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

Σύμφωνα με μία τελευταία στατιστική (1937) ή συνολική βιομηχανική μας παραγωγή άνερχόταν σε 13.772 έκατ. δραχμές. Από τό ποσό άυό 71,5 έκ. αντίστοιχόν στη μεταλλουργική και 591,3 έκ. στη μηχανολογική βιομηχανία, σε σύνολο δηλαδή ή βαρεία μας βιομηχανία δέ ξεπερνούσε τό 4,8% της όλης βιομηχανικής παραγωγής ή τό 7%, άν προστέσουμε και την τσιμεντοποιία. Τά ύπόλοιπα 95—93% καλυπτόντουσαν απ' την έλαφρά βιομηχανία και κυρίως απ' την ύφαντουργία, χημ. βιομηχανία και βιοροδεψία.

Στην ίδια χρονολογία (1937) δώσαμε στο έξωτερικό για προϊόντα μεταλλουργίας και μηχανολογικής βιομηχανίας 2.750 έκ., που σημαίνει ότι ή ντόπια παραγωγή έκάλυπτε τό 24% περίπου των άναγκών μας.

Από την ίδια στατιστική άποκαλύπτεται, ότι στα 1937 βγάλαμε στο έξωτερικό 328.000 τόννους σιδηρομετάλλευμα, καθαρής περιεκτικότητας σε σίδηρο 146 χιλ. τόν. εισπράττοντας 71 έκ. δραχμές. Αντίστροφα, μπάσαμε 93.000 τόν. καθάρo άκατέργαστο σίδηρο, αντί 540 έκ. δρχ. και 27.572 τόν. ήμικατεργασμένο (σιδερόφυλλα) αντί 276 έκ. δρχ. Δώσαμε δηλ. σε σύνολο 816 έκ. δρχ. έπομένως 745 έκ. παραπάνω απ' όσα εισπράξαμε, για να μπάσουμε σε άκατέργαστη ή μεσοκατεργασμένη μορφή τό 80% του καθάρου σιδήρου που πουλήσαμε.

Απ' αυτό και μόνο καταλαβαίνει κανείς πόσο έπιζήμια στάθηκε για τόν τόπο ή παραμέληση της άνάπτυξης έγχώριας σιδηρομεταλλουργίας και γενικότερα, όπως θα δούμε παρακάτω, βαρείας βιομηχανίας. Άλλά, γεννιέται εύκολα τό έρώτημα: πρόκειται για παραμέληση ή λείπουν ώρισμένες προϋποθέσεις, γι' άδυναμία άνάπτυξής της; Στό δεύτερο έρώτημα περιλαμβάνεται και τό άσύμφορο μιάς τέτοιας προσπάθειας, άν τό κόστος της ντόπιας παραγωγής ξεπερνάει την τιμή της έξωτερικής άγοράς.

Ας δοίμε λοιπόν τί άκριβώς συμβαίνει. Άπαραίτητες προϋποθέσεις για την άνάπτυξη και εύδοκίμηση βαρείας βιομηχανίας είναι α) ή ύπαρξη (έπαρκών) πρώτων ύλών β) ή εξασφάλιση της χρειζομένης κινητήριας δύναμης γ) ή ύπαρξη ή ή έξεύρεση των άπαιτούμενων κεφαλαίων. Θα μπορούσαμε να προσέσουμε: δ) τόν άνάλογο εργατικό χείρα και ε) την έξεύρεση έξωτερικών άγορών, για ένδεχόμενα περισσεύματα, άν ή άφθονία των πρώτων και οι τεράστιες άνάγκες της άνοικοδόμησης άναφορικά με τό δεύτερο δέν καθιστούσαν περιττή την ύπόμνησή της. Είναι σε θέση ή χώρα μας ν' άναποκριθεί ίκανοποιητικά σ' αυτές τις προϋποθέσεις; Θα εξέτάσουμε διαδοχικά 1) τόν μεταλλευτικό μας πλούτο 2) τόν ένεργειακό μας πλούτο 3) τις οικονομικές μας—σε διαθέσιμα—κεφάλαια δυνατότητες.

ΜΕΤΑΛΛΕΥΤΙΚΟΣ ΠΛΟΥΤΟΣ

Η χώρα μας παρουσιάζει μίαν έξαιρετική ποικιλία σε μεταλλεύματα κατέχοντας, απ' την άποψη αύτη,

μίαν ιδιόζουσα θέση άνάμεσα στις άλλες χώρες. Έξω από τά μεταλλεύματα βολφραμίου, βανάδιου και κασίτερου, που ως την ώρα δέν διαπιστώθηκαν άκόμα στον τόπο μας, όλα τά άλλα μέταλλα, τά χρήσιμα στη βιομηχανία, βρίσκονται σ' ίκανοποιητικές ποσότητες.

Έκείνα που άφθονούν είναι: βωξίτης (μετάλλευμα άλουμινίου) χρωμίτης, λευκόλιθος, (μετάλλευμα μαγνησίου και άπαραίτητη πρώτη ύλη για τις ύφικαμίλους), μεταλλεύματα σιδήρου (μαγνητίτης, αιματίτης, λεμονίτης, σιδηροπυρίτης κλπ.) μαγγανίου, μολύβδου, ψευδαργύρου, άργύρου και σμύρις. Υπάρχουν έπίσης μεταλλεύματα άντιμονίου, χαλκού, άρσενικού, νικελίου, μολύβδανιου και βαιομεταλλεύματα.

Χαρακτηριστική από κοιτασματολογική άποψη, είναι ή άφθονία έπιφανειακών έμφανίσεωv μεταλλευμάτων στη χώρα μας που όφείλεται στο διαμελισμό που έπαθε ή 'Ελληνική γη στη διάρκεια της γεωλογικής της εξέλιξης. Τό γεγονός αύτό συνετέλεσε και στην εύκολη άνακάλυψή τους. Έτσι απ' την τυχαία άνεύρεση ενός κομματιού, που άποσπάστηκε από τό μητρικό του κοίτασμα και παρασύρθηκε απ' τις βροχές και τους χειμάρρους, άνδισο χωρικοί έπηρεασμένοι από τη λάμψη, τό χρώμα ή τό βάρος του, δδηγήθηκαν να βρουν τό μητρικό μεταλλοφόρο κοιτάσμα. Τά τελευταία χρόνια, βοηθώντας ή οικονομική δυσπραγία του τόπου, άναπτύχθηκε στην ύπαιθρο μιά ζωήρη κίνηση πάνω σ' αύτό τό σκοπό, με συνεργασία χημικών κατά τό πλείστον και ντόπιων χωρικών. Άν κρίνουμε από τις πολυάριθμες παραχωρήσεις, που έδωσε τό ύπ. Έθν. Οικονομίας στην περίοδο αύτη, τά άποτελέσματα των έρευνών αυτών παρά τόν τυχοδιωκτικό μάλλον τρόπο που έγιναν, δέν είναι εύκαταφρόνητα. Στην θ)τία 1931—1938 δόθηκαν οι παρακάτω παραχωρήσεις:

1) 97 για την έκμετάλλευση βωξίτη στη Φθιωτιδοφωκία, Άττικοβοιωτία, Εύβοια και Άργολιδοκορινθία με συνολική έπιφάνεια παραχωρήσεων 676 χιλ. στρέμ.

2) 38 για την έκμετάλλευση μαγγανίου στη Μεσσηνία, Άρκαδία, Εύβοια, Κυκλάδες, Σάμο και περιοχές Λάρισσας, Θεσσαλονίκης, Καβάλλας και Έβρου με συνολική έπιφάνεια παραχωρήσεων 200 χιλ. στρέμ.

3) 28 για την έκμετάλλευση χρωμίου στους νομούς Λάρισσας, Θεσσαλονίκης, Κοζάνης, Πέλλης, Χαλκιδικής και Έβρου με συνολική έπιφάνεια 206 χιλ. στρέμματα.

4) 15 για την έκμετάλλευση σιδηρομεταλλευμάτων στους νομούς Καβάλλας, Σερρών, Χαλκιδικής, Θεσσαλονίκης, Εύβοιας, Κυκλάδων, Χανίων και Σάμου με συνολική έπιφάνεια 86 χιλ. στρέμματα.

5) 10 για την έκμετάλλευση μολύβδου στους νομούς Θεσσαλονίκης, Χαλκιδικής, Σερρών, Καβάλλας, Κιλκίς, Έβρου, Σάμου, Κυκλάδων και Λακωνίας με συνολική έπιφάνεια 55 χιλ. στρέμματα.

6) 7 για την έκμετάλλευση σιδηροπυρίτη (που χρεωστά την αξία του όχι τόσο στο μετάλλευμα σιδήρου που περιέχει άλλα πολύ περισσότερο στη χρησιμοποίησή του για τη παραγωγή θειικού όξέος, άπαραίτητου στη βιομηχανία ύπερφωσφορικών λιπασμάτων) στους νομούς Χαλκιδικής, Καβάλλας, Χανίων και Άττικοβοιωτίας με συνολική έπιφάνεια 88 χιλ. στρέμματα.

7) 8 για την έκμετάλλευση λευκόλιθου στους νομούς Εύβοιας, Χαλκιδικής, Πέλλης και Σερρών με συνολική έπιφάνεια 25 χιλ. στρέμματα.

8) 6 για την έκμετάλλευση χαλκού στους νομούς Θεσσαλονίκης, Χαλκιδικής και Λακωνίας με συνολική έπιφάνεια 32 χιλ. στρέμματα.

Ακόμη δόθηκαν πολλές παραχωρήσεις για ψευδάργυρο, άντιμόνιο, νικέλιο και μολύβδανιο. Οι στατιστικές αυτές του ύπ. Έθν. Οικονομίας, απ' τις όποιες πήραμε τό παραπάνω στοιχεία, άνεβάζουν τη συνολική έπιφάνεια των μεταλλοφόρων εκτάσεων που παραχωρήκαν στην θ)τία 1931—1938 σε 1,5 έκ. και πλέον στρέμματα. Άν σ' αυτά λογαριάσουμε και την έπιφάνεια παληότερων παραχωρήσεων, βλέπουμε ότι, έξω απ' τη Δ. Έλλάδα (Δυτικά όροσειρων Ταύγету—Πίνδου) που ως σήμερα βρέθηκαν σποραδικά μεταλλεύματα μαγγανίου μόνο σ' όλη την ύπόλοιπο χώρα υπάρχουν σε μεγάλες εκτάσεις μεταλλοφόρα κοιτάσματα.

Η παραγωγή μας, σε τόννους, μεταλλευμάτων κατά την 4ετία 1935—1938 φαίνεται από τόν παρακάτω πίνακα.

Είδος μεταλλεύματος	1935	1936	1937	1938
Άντιμονίου	61	336	—	—
Βαρυτίνης	23001	31336	39343	34700
Βωξίτης	9489	129898	137412	179886
Θείομεταλλεύματα	120	1802	656	548
Θείοχα μικτά	4912	20565	33786	30780
Λευκόλιθος	38619	116106	161676	168243
Μαγγανίου	423	1680	6952	7075
Μολύβδου	20130	19730	20181	14889
Μολύβδανιού	—	—	—	1560
Νικελίου	23071	50195	39054	50306
Σιδήρου	204146	280271	300498	348613
Σιδηροπυρίτης	132300	208050	206000	244000
Σμύρις	15000	15000	7458	3079
Τάλκης	552	864	1838	1293
Χαλκού	830	—	4924	—
Χρωμίου	29779	47347	52620	42620
Ψευδαργύρου	516	3422	13961	10338

Οι άριθμοί αυτοί άφορούν την παραγωγή των γνωστών μεταλλοφόρων περιοχών, που κι' αυτές δέν έκμεταλλεύονται έντατικά. Σιδηροπυρίτης λ. χ. έξάγεται μόνο από τη Χαλκιδική και Έρμιόνη, ενώ παραμένουν άνεκμετάλλευτα τά κοιτάσματα της Θράκης, Μακεδονίας κλπ. Γαληνίτης μόνο από τό Λαύριο, ενώ υπάρχουν πλούσια κοιτάσματα στις Κυκλάδες, Λακωνία και πολλά μέρη της Μακεδονίας. Σιδηρομεταλλεύματα έξάγονται από τη Σέρφο, Άττικοβοιωτία και Κύθνο, άλλα υπάρχουν και στη Λακωνία, Κρήτη, Θράκη και Μακεδονία. Χαλκός έξάγεται μόνο από τη Θεσσαλία, ύπάρχει όμως και στη Κρήτη και Μακεδονία. Τό ίδιο γίνεται με τό μαγγάνιο, νικέλιο, ψευδάργυρο κλπ.

Οι άνάγκες μας σε καθάρo σίδηρο, όπως άναφέρθηκε ήδη, άνέρχονταν προπολεμικά σε 170 χιλ. τόν., ενώ ή παραγωγή μας σε σιδηρομετάλλευμα με μέση περιεκτικότητα 48,5%, έφτανε όπως δείχνει κι' ό πίνακας σε 350 χιλ. τόν. περίπου.

Οι άνάγκες μας σε άλουμίνιο ήταν 1000 περίπου τόν. για τους όποιους δίναμε κάπου 55 έκ. δρχ., ενώ από την έξαγωγή μας 160 χιλ. τόν. βωξίτη (1937) περιεκτικότητας 25% σ' άλουμίνιο εισπράξαμε 46 έκ. δρχ. περίπου. Δηλαδή με τά ίδια λεφτά σάν τό κόστος της έκκαμίνευσής, δώσαμε 40 χιλ. τόννους και πήραμε μόνο 1000.

Η προπολεμική μας παραγωγή σε λευκόλιθο έφτανε 85% της παγκόσμιας παραγωγής, που μετά την Αύστρια ήταν δεύτερη στο κόσμο, του χρώμιο σε 4%, σιδηροπυρίτη 2,7% και του νικέλου περίπου 1%, χωρίς να γίνεται έντατική έκμετάλλευση και με συνολική άπόδοση εισπράξεων περίπου 295 έκ. δρχ.

Η παραγωγή μας σε μαγγάνιο, μολύβδο και ψευδαργύρο καλύπτει τις τωρινές μας άνάγκες και έπαρκεί για όλες τις προβλεπόμενες. Τό ίδιο και ή παραγωγή μας σε άντιμόνιο και μολύβδανιο.

Οι άνάγκες μας σε καθάρo χαλκό φτάνουν τους 2000 τόν. περίπου κι' ή παραγωγή μας καλύπτει τό 20%, σχεδόν, με την επέκταση όμως και την έντατικοποίηση της έκμετάλλευσης στο σύνολο των κοιτασμάτων τό ποσοστό αύτό θ' άνέβει ίκανοποιητικά.

Όπως βλέπει ό άναγνώστης ύπάρχουν στη χώρα μας όλα τά άναγκαία μεταλλεύματα για την άνάπτυξη βαρείας βιομηχανίας, έκτός—όπως είπαμε και στην αρχή—από τά μεταλλεύματα βολφραμίου, βανάδιου και κοβαλτίου, που χρειάζονται ειδικά για την παραγωγή έκλεκτής ποιότητας χάλυβα, άλλα και που οι ποσότητες που μας χρειάζονται είναι σχετικό έλάχιστες (!) Μας λείπουν έπίσης μικρές ποσότητες κασίτερου για κράμματα χαλκού (όρειχαλκος), άλλα και γι' αυτά τά μεταλλεύματα ύπάρχουν πιθανότητες ότι βρίσκονται στη γη μας. Τό κοβάλτιο τουλάχιστο έχει από καιρό πιστοποιηθεί.

(1) Η 'Ιταλία χρειάστηκε για τη μεταλλουργία της την 4ετία 1935—1939 μόνον 419 τ. βανάδιου και 1157 τ. βολφραμίου.

ενώ για το βανάδιο υπάρχουν μεγάλες πιθανότητες ότι βρίσκεται μέσα στον τιτανιούχο μαγνητίτη.

Όσοι μερικοί επιστήμονες, σύμφωνα ως εδώ, δηλαδή στο ότι υπάρχουν στα χέρια μας όλα τα απαραίτητα μεταλλεύματα για την ανάπτυξη βαρειάς βιομηχανίας, στέκουν δισταχτικοί μπρος στη σκοπιμότητα της έναρξης και της παραμικρής σχετικής ενέργειας για την πραγματοποίησή της, πριν εξερευνηθούν οι έρευνες και μελέτες μας πείσουν για την ύπαρξη επαρκών μεταλλευτικών αποθεμάτων, τέτοιων δηλ. που να εξασφαλίζουν όχι απλώς τη λειτουργία αλλά και την μακροζωία και εδδοκίμηση της βαρειάς μας βιομηχανίας. Την ίδια επιφύλαξη, όπως θα δοίμε παρακάτω, διατυπώνουν και για την επάρκεια του ενεργειακού μας πλούτου. Λένε δηλ., ότι δεν ξέρουμε, βασιζόμενοι στα σημερινά δεδομένα, αν τα σιδηρομεταλλεύματα μας λ.χ. θα μας βγάλουν πιά πέρα από μια 20ετία.

Σ' αυτό το ερώτημα ή μάλλον την αμφιβολία, νομίζουμε ότι μπορεί κι' από τώρα να δοθεί θετική και καθυποχαστική απάντηση αν, παρά τις ανεπαρκείς μελέτες που έχουν γίνει πάνω στο όρυχτό μας πλούτο, τις διαπιστωμένες εμφανίσεις μεταλλευμάτων τις εξετάσουμε όχι σαν ξεχωριστά, μεμονωμένα φυσικά γεγονότα, αλλά σε συσχετισμό, δηλαδή μέσα στο πλαίσιο της γενικής μεταλλογένειας της χώρας.

Από τη μελέτη των συνθηκών μεταλλογένειας σε διάφορα σημεία της 'Ελληνικής γης, τη σύνδεση, συγκεκριμένα των πλείστων μεταλλευμάτων με όριζόμενη κατηγορία από πετρώματα, προκύπτει ότι ή χώρα μας, σε σχέση με την έκτασή της, πρέπει να θεωρηθεί σαν μία από τις πλουσιότερες χώρες του κόσμου σε μεταλλευτικό πλούτο. Η σύνδεση αυτή των μεταλλευμάτων προς ώριμα πετρώματα είναι πολλές φορές τόσο στενή, ώστε τα τελευταία να παρουσιάζονται σαν δείχτες μεταλλευμάτων. Η πρακτική αξία του γεγονότος αυτού είναι σημαντική, αν λάβουμε υπ' όψη τα πετρώματα στη φύση καλύπτουν τεράστιες σχετικά εκτάσεις, ή δε γεωγραφική τους εξάπλωση στην 'Ελλάδα είναι κατά το πλείστο γνωστή.

Κοιτάσματα λ.χ. χρωμίτη, τιτανίουχου σιδήρου, ελμηνίτη (τιτανιούχο μετάλλευμα) λευκόλιθου, γαρνιρίτη (νικελιούχο μετάλλευμα), νικελιούχων και χρωμιούχων σιδηροεξιδίων, χαλκοπυρίτη και μερικές φορές σιδηροπυρίτη, συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με ώριμης κατηγορίας έκρηξηγενών πετρωμάτων (περιθώλites, σερπεντίνης γάβρος, διάσης). Τα πετρώματα αυτά (βασικά και υπερβασικά) είναι προϊόντα έκρήξεων, που σημειώθηκαν κατά τη γεωλογική περίοδο "Ανώ Ιουράσιον—Κάτω κρητιδικόν, περίοδο κατά την οποία όλη σχεδόν ή 'Ελλάδα βρισκόταν κάτω από τη θάλασσα. Κι' εμφανίζονται στην Ανατ. 'Ελλάδα (χωριστική γραμμή 'Αργολικός κόλπος—Ανατ. πλευρά όροσειράς Πίνδου) που τότε βρισκόταν στο χαμηλότερο σημείο της θάλασσας (άξονα του γεωσυστήματος). Στη διάρκεια της ψύξης του μίγματος οι περιεχόμενες σ' αυτό ενώσεις χρώμιου, σιδήρου, νικελίου, χαλκού, μαγνήσιου και πολλών άλλων μετάλλων άλλου ξεχώρισαν, από τ' άλλα υλικά, κι' έδωσαν μόνες τους ή σε συνδυασμό με άλλες μεταλλεύματα χαλκού, σιδήρου, χρώμιου και τιτανίου, άλλου πάλι απόμειναν ανάμιχτες, και μόνο έπειτα από χημική αποσάθρωση σχημάτισαν κοιτάσματα λευκόλιθου, γαρνιρίτη, αμίαντου, κλπ. Έτσι εξηγείται γιατί οι περισσότερες εμφανίσεις κυρίως των υπερβασικών πετρωμάτων είναι μεταλλοφόρες. Λόγω της έκτασης των τότε έκρήξεων σ' όλη σχεδόν την ανατολική 'Ελλάδα τα πετρώματα αυτά υπάρχουν σε πολύ μεγαλύτερη έκταση απ' ό,τι δείχνει ή επιφανειακή τους ανάπτυξη, βρίσκονται όμως κάτω από την επιφάνεια του εδάφους. Πρέπει συνεπώς να υπολογίζουμε σε μεγάλες ποσότητες μεταλλευμάτων, χρώμιου, σιδήρου, μαγνήσιου (λευκόλιθος) νικελίου, τιτανίου κλπ. που κρύβει ασφαλώς το υπέδαφός μας. Η χρησιμοποίηση των γεωφυσικών και ειδικότερα των μαγνητικών μεθόδων έρευνας θα μας επιτρέψει να διαπιστώσουμε την ύπαρξη αλλά και την έκταση των πετρωμάτων αυτών κάτω από το έδαφός μας και να οδηγηθούμε έτσι στην άνευρεση καινούργιων κοιτασμάτων. Προκειμένου μά-

λιστα για τιτανιούχο μαγνητίτη ή διαπίστωσή του μπόρει να γίνει και άμεσα. Λογαριάζοντας λοιπόν από τις ποσότητες χρωμίτη, λευκόλιθου, νικελιούχων μεταλλευμάτων, χρωμιούχων σιδηροεξιδίων κλπ. που έχουν εξαχθεί από τα γνωστά ως τώρα κοιτάσματα, πρέπει να περιμένουμε ότι τα αποθέματά μας σε χρωμίτη, λευκόλιθο και χρωμιούχα σιδηροεξίδια θ' ανέρχονται το λιγώτερο σε δεκάδες εκατομμύρια τόννους και σημαντικές ποσότητες νικελίου, τιτανίου κλπ.

Με όριζόμενα επίσης από τα παραπάνω έκρηξηγενή πετρώματα (ειδικά γάβρου και διαβάση) συνδέονται και μεταλλεύματα χαλκού και σιδήρου (χαλκοπυρίτης, σιδηροπυρίτης) που βρίσκονται στην 'Ερμιόνη Γρεβενά και πιθανώς Κρήτη.

Τα μεταλλεύματα σιδήρου (αιματίτης, λειμωνίτης, μαγνητίτης, μαγνητοπυρίτης και σιδηροπυρίτης) μόλυβδου, μόλυβδαινίου, αργύρου, ψευδαργύρου και σιδηρομαγγανίου συνδέονται κυρίως με γρανιτικά πετρώματα και βρίσκονται στα γύρω τους μεταμορφωσινγενή πετρώματα (μάρμαρα κλπ). Τα μεταμορφωσινγενή βρίσκονται στην 'Ελλάδα σε τρεις ζώνες κυρίως α) Ζώνη Β. Αιγαίου (τιμήματα Μακεδονίας και Θράκης) β) Ν. Αιγαίου (Ν. Εύβοια, Ν. Αττική—Κυκλάδες) και γ) Ζώνη Λακωνίας—Κρήτης. Η γεωλογία και μεταλλογένεια των περιοχών ούτων δείχνουν ότι αποθέματα τέτοιων μεταλλευμάτων, δεν υπάρχουν μόνο στα γνωστά μέχρι σήμερα κοιτάσματα αλλά και σ' άλλες τοποθεσίες, που βρίσκονται κάτω από την επιφάνεια του εδάφους. Στις ίδιες αυτές περιοχές βρίσκεται και αυτοφυής χρυσός, στη Μακεδονία μάλιστα σε δευτερογενή κοιτάσματα έκμεταλλεύσιμα (αποθέσεις Γαλλικού ποταμού).

Έτσι από τις συνθήκες μεταλλογένειας και την ως τώρα παραγωγή, απ' την έκμεταλλευση μέρους μόνο των γνωστών κοιτασμάτων, μπορούμε να είμαστε βέβαιοι ότι ή χώρα μας κλείνει μόλυβδο και ψευδαργύρο ενώ για σιδηρομεταλλεύματα πρέπει να υπολογίζουμε σε 150 εκ. τόννους το λιγώτερο δηλαδή στο 400 πλάσιο και πάνω των σημερινών αναγκών μας (350 χιλ. τόννοι).

Άρκετες εξ άλλου ποσότητες αρσενικού, αντιμονίου και αργύρου υπάρχουν σε κοιτάσματα που συνδέονται με ήφαιστιογενή πετρώματα (λιπαρίτη και τραχείτη).

Σε πολλά σημεία της Δυτ. 'Ελλάδος υπάρχουν μεταλλεύματα μαγγανίου σημαντικής αξίας μέσα σε ληματογενείς σχηματισμούς.

Τα σπουδαιότερα όμως μεταλλεύματα της χώρας είναι του αλουμινίου (βωξίτης) και βρίσκονται σε άπεραντες εκτάσεις στις περιοχές 'Αττικοβοιωτίας, Φθιωτιδοφωκίδας, Εύβοιας, 'Αργολιδοκορινθίας κλπ. Τα κοιτάσματα αυτά σχηματίστηκαν στην επιφάνεια της γης στη Κάτω—Κρητιδική γεωλογική περίοδο, αργότερα όμως καλύφθηκαν από ιεώτερη ληματογενή πετρώματα και σήμερα μόνο σε λίγα μέρη εμφανίζονται ακάλυπτα. Οι κοιτασματολογικές συνθήκες που παρουσιάζουν οι γνωστές εμφανίσεις βωξίτη είναι σ' όλες τις περιοχές οι ίδιες και ή σύνδεσή τους μ' τα γύρω πετρώματα είναι τέτοια που μας εύκολύνουν όχι μόνον στον προσδιορισμό της θέσης αλλά και της έκτασης των κοιτασμάτων. Έτσι τα αποθέματά μας σε βωξίτη ανέρχονται άποσώδηποτε σ' εκατοντάδες εκατομμύρια τόννους.

Το γενικό συμπέρασμά μας ύστερα απ' αυτά, για την επάρκεια του μεταλλευτικού μας πλούτου, ξεπηδάει μόνο του: ή χώρα μας διαθέτει, και σε υπεραρκετές ποσότητες, τ' απαραίτητα μεταλλεύματα για την ανάπτυξη κι' εδδοκίμηση βαρειάς βιομηχανίας. Ότι θα μπορούσε να μας απασχολήσει ακόμη θα ήταν ο τρόπος της άνευρεσης των σπουδαιότερων κοιτασμάτων, ο προσδιορισμός της θέσης των και ή κατά προσέγγιση έκτιμηση της ποσότητάς των. 'Αλλά σ' αυτό θα μας βοηθήσει αποτελεσματικά, όπως αναφέραμε ήδη, ή εφαρμογή των γεωφυσικών μεθόδων που είναι ελάχιστα δαπανηρές, σε χρήμα και σε χρόνο, σε σύγκριση με τις ως τώρα εφαρμοζόμενες στη χώρα μας (γεωλογικές, γεωτρήσεις κλπ.). Σε μίαν άλλη μελέτη θα μας δοθεί ή ευκαιρία να τις αναπτύξουμε διεξοδικά.

(Τό β'. μέρος της μελέτης στο προσεχές τεύχος).

ΣΩΚΡΑΤΗ ΚΑΛΟΓΕΡΕΑ

Διευθυντή του Σταθμού Έρευνας Γεωργ. Τεχνολογίας Υπουργ. Γεωργίας

ΜΕΛΕΤΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ

Β. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΓΑΛΑΚΤΟΣ

Τό γάλα είναι τό δεύτερο σε αξία αγαθό μετά τό κάρβουνο και τό πρώτο από όλα τά τρόφιμα. Η αξία του κατά τό 1935 υπελογιζέτο σε 4.158 εκατομ. δολάρια. Τό δεύτερο κατά σειρά τρόφιμο ό σίτος είχε αξία 3.000 εκατομ. δολάρια. Μετά έρχονται ή πατάτα, τό ρίζι κτλ.

Η Διεθνής παραγωγή γάλακτος κατά την πρό του πολέμου πενταετία (1933—38) υπελογιζέτο σε 2395—2609 εκατόλιτρα εκ της οποίας τα 2200—2300 εκατομ. εκατόλιτρα ήτο γάλα αγελάδος 81—146 εκατομ. εκατόλιτρα γάλα κατσίκας 96—144 γάλα βουβάλου και μόνον 18—19 εκατομ. εκατομ. γάλα προβάτου. Η προπολεμική μέση τιμή του νωπού γάλακτος ήτο 8 φράγκα τό κοιντόλιον (τά 100 κοιλιά). Από τό διεθνώς παραγόμενο γάλα υπολογίζεται ότι 35 % χρησιμοποιείται για τροφή των ανθρώπων, απ' εύθείας, 45 % για παραγωγή βουτύρου, 8 % για παραγωγή τυριών, 2 % για παραγωγή άλλων προϊόντων και 10 % για τροφή των ζώων.

Η παραγωγή γάλακτος και των προϊόντων αυτού στην 'Ελλάδα προπολεμικώς είχαν ως εξής:

Είδος ζώου	γάλα νωπό	Τυρός		Σύνολον	
		μαλακός	σκληρός	τυρόσ	βουτύρου
πρόβατα	84.700.000	27.690.000	7.857.000	35.547.000	1.605.000
κατσίκες	78.720.000	12.420.000	4.178.000	16.600.000	1.956.000
αγελάδες	74.310.000	1.230.000	245.600	1.474.000	1.074.000
βούβαλοι	9.840.000	408.000	54.260	461.000	501.450
σύν. χλγρ.	247.574.000	41.750.000	12.335.000	54.085.000	5.138.000

Η τιμή του γάλακτος κατά μέσον όρο κατά την περίοδο 1934—38 ήτο 5,22 δρχ. τό χιλιογρ.

Οι δείκτες άναγωγής τυρού και βουτύρου σε γάλα είναι περίπου οι εξής:

	χιλιογρ. γάλακτος για ένα χλγρ. τυρού		χιλιογρ. γάλακτος για ένα χλγρ. βουτύρου	
	μαλακού	σκληρού		
πρόβατα	3,3	6,6	10,5	
κατσίκες	4,8	11,0	15	
αγελάδες	6,0	10,0	20,6	
βούβαλοι	3,7	9,0	9,7	

Με βάση τους άνω δείκτες ή παραγωγή όλων των γαλακτομικών προϊόντων εάν εκφρασθεί σε γάλα φθάνει τό 555.416.000 χιλιογρ.

Η αξία όλων των προϊόντων γάλακτος προπολεμικά έφθανε τό 3.250 εκατομ. δραχμές έναντι 19.600 εκατ. δρχ. όση ήταν ή αξία όλης της κτηνοτροφικής παραγωγής.

Η απόδοσις των ζώων μας σε γάλα υπολογίζεται κατά μέσον όρον ως εξής: προβάτου 45 χιλιογρ., κατσίκας 61 χιλιογρ., αγελάδος 577 χιλιογρ., βουβάλου 667 χιλιογρ.

Η εξαγωγή των γαλακτοκομικών προϊόντων μας στην Αίγυπτο και Αμερική ήταν:

Τυρός μαλακός	87.000 χιλ.	βούτυρο	300 χιλ.
τυρός σκληρ.	καί μυζήθρα	217.000 χιλιογρ.	
Σύνολον	304.000 χιλιογρ.		

Έξ άλλου ή εισαγωγή εκ του έξωτερικού αναλόγων προϊόντων ήτο: γάλακτος συμπυκνωμένου (1:4)=1.950.000 γάλακτος έηρου (1:8)=78.000 χιλιογρ., τυρού 592.000 χιλιογρ., βουτύρου 464.000 χιλιογρ.

Όμοίως έγένετο και εισαγωγή ζωικών λιπών, (έλαιομαργαρίνης, μαργαρίνης κτλ.) σε ποσότητα περίπου 750.000 χιλιογρ. τα όποια όμως κατά ένα μικρό μόνον ποσοστό ήμπορούν να θεωρηθούν ζωικά λίπη.

Βάσει των άνωτέρω στοιχείων εάν υπολογίσουμε την κατανάλωση των γαλακτομικών προϊόντων μας θα έχομε μέση κατανάλωση γάλακτος 37,5 χιλιογρ. άναγομένη σε γάλα αγελάδος 51,5 χιλιογρ., μέση κατανάλωση τυρού 8 χιλιογρ., μέση κατανάλωση βουτύρου 0,7 χιλιογρ. συνολική κατανάλωση γαλακτοκομικών προϊόντων εκφρασμένων σε γάλα=126 χιλιογρ.

Η κατανάλωση γάλακτος στη χώρα μας συγκρινομένη προς εκείνη άλλων χωρών φαίνεται σχετικώς πολύ μικρή, (κατανάλωση στην 'Ελβετία 504 χιλιογρ., τη Νέα Ζηλανδία 575, 'Ολλανδία 395, Γερμανία 355 χιλιογρ.). Ενώ από άποψως Ισοροπίας θρέψως εξέταζόμενον τό ζήτημα της διατροφής του ελληνικού λαού μας υποχρεώνεται να αποβλέψουμε σε όσο τό δυνατόν λαούγαλύτερη κατανάλωση γάλακτος και των προϊόντων αυτού, γιατί λόγω της μεγάλης καταναλώσεως άρτου ή σχέση άσβεστιον—φωσφόρος είναι πολύ μικρή και πρέπει να αυξηθί με την κατανάλωση τροφών πλουσιών σε άσβέστιον όπως τό γάλα.

Σχετικώς με τη θρεπτική και βιολογική αξία του γάλακτος καλόν είναι να σημειωθεί ότι τό γάλα του βότου είναι τουλάχιστον μιάμιση φορά θρεπτικώτερο από τό γάλα αγελάδος. Ότι τό νωπό γάλα περιέχει όλες σχεδόν τις βιταμίνες (Α, Β, C, D, και Ε) ενώ τό βούτυρο είναι πλούσιο σε βιταμίνες Α. Κατά τον χειμώνα τό γάλα περιέχει πολύ ολιγώτερο ποσό βιταμίνης Β, Ιδώς, παρά κατά τό θερος και δι κατά τό βράσιμο του γάλακτος ή μέν βιταμίνη C καταστρέφεται κατά 30—40 %, ή βιταμίνη Α όλιγο και οι διάστροφες βιταμίνες Β σχεδόν διόλου. Η βιταμίνη C καταστρέφεται πολύ περισσότερο εάν τό γάλα μένει επί πολύ άβραστο πρό της χρησιμοποίησεως. Κατά τό βράσιμο αδιαλυτοποιείται μεγάλο μέρος του άσβεστιου χάνεται μέρος του Ιωδίου, και καταστρέφονται τα χημικά βακτηρίδια που είναι ωφέλιμα. Τό ζάχαρο του γάλακτος γίνεται περισσότερο εύπεπτο. Έξ άλλου δεν είναι βέβαιοι εάν τό άβραστο γάλα ήμπορεί να μεταδώσει τη φυματίωση.

Τό πρόβλημα του γάλακτος στη χώρα μας παρουσιάζει τό ιδιαίτερο χαρακτηριστικό ότι τό γάλα εδώ είναι προελεύσεως προβάτων κυρίως και κατσίκας, σε μικρότερο δε ποσοστό βοοειδών (αγελάδων και βουβάλων) ότι ή κατανάλωση του γίνεται σε πολύ μεγάλο ποσοστό υπό μορφήν τυρού και ελάχιστα βουτύρου άνατίθετα από ότι γίνεται σε άλλες χώρες και ότι ή βιομηχανία του γάλακτος και των προϊόντων αυτού ή βιο-ακόμη λίαν πρωτόγονη. Εάν εξαιρέσωμεν τό πρότυπον 'Εργοστάσιον της ΕΒΓΑ στας Αθήνας τό όποτον εχαι εγκαταστάσεις παραγωγής σκόνης γάλακτος και έχει γατών και κατεργάζεται περί τους 8.000 τόννους πα-οίως και εκείνο του Μαργαρίτη στην Κέρκυρα ή όπ-λοιπή βιομηχανία εύρίσκεται στα χέρια των γνωστών γαλατάδων άφ' ενός και των τυρεμπόρων άφ' άλλων. Οι πρώτοι στις πόλεις και οι δεύτεροι στην ύπαιθρον με τη γνωστή μέθοδο της νοθείας και της υπαίθερο καταρθώνουν να έκμεταλεύονται παραγωγούς και κα-αναλωτές σε βαθμό που ή παρουσία τους άποτελεί τό μεγαλύτερο εμπόδιο στην εύρύτερη διάδοση των προϊόντων του γάλακτος.

Τά προβλήματα της βιομηχανίας του γάλακτος στη χώρα μας είναι κυρίως τα εξής:

1) ζήτημα αύξήσεως της παραγωγής γάλακτος στη

ένισχύσεως της κτηνοτροφίας το όποιον συνδέεται άμέσως με την ανάγκη της αύξησεως των τροφών κατά τόν χειμώνα την ευρύτερη χρησιμοποίηση συμπυκνωμένων τροφών, συνθέτων τροφών κτλ. Η σημασία των συμπληρωματικών τροφών καταφαίνεται και εκ του ότι ενώ για την παραγωγή ενός λίτρου γάλακτος απαιτούνται 0,8 κτηνοτροφικές μονάδες κατά μέσον όρον, κάθε κτηνοτροφική μονάδα συμπληρωματικής τροφής επιφέρει αύξηση της γαλακτοπαραγωγής κατά 2-2 1/2 λίτρα. Προπολεμικά είχαμε 80.000 αγελάδες και 12.000.000, αλγοπρόβατα τα όποια άντλούσαν τις τροφές των κατά 80% εκ της φυσικής βλάστησεως και κατά 20% εκ προσθέτων τροφών επί των οποίων τὰ 8,1% ήσαν συμπυκνωμένες και τὰ 58% χονδροειδείς (άχυρον κτλ.) ενώ σε μία καλώς ισοζυγισμένη διαίτα πρέπει οι συμπυκνωμένες τροφές να μη είναι ολιγώτερες του 25%.

2) Η διαχείριση του γάλακτος από τους γνωστούς γαλατάδες και τυρεμπόρους είναι τελείως πρωτόγονη και πρέπει να αλλάξει, δια της οργανώσεως συστηματικών τυροκομείων άφ' ενός και κέντρων παραλαβής παστεριώσεως και ψύξεως του γάλακτος άφ' ετέρου κατά προτίμηση από μέρους των παραγωγών. Τά υπάρχοντα τυροκομεία είναι πρόχειρα τσαντήρια ή έντοτε και κτίρια έξ ενός δωματίου έντός του όποιου ως μόνα μηχανήματα και σκευή συναντά κανείς μία πλάστιγγα 1 ή 2 κάζανια και 1, ή 2 τεζάκια (είδος τραπεζίων κεκλιμένων άνωθεν των οποίων κρέμονται οι τσαντήλες για τó στράγγισμα) βαρελάκια μαχαίρια και τσαντήλες. Έσχάτως ή Άγροτική Τράπεζα έβοήθησε στην ίδρυση 30 περίπου συνεταιρικών τυροκομείων τα όποια όμως ιδρύθησαν κατ' άπομίμησην των ιδιωτικών τοιούτων χωρίς να ήμπορούν να συμβάλλουν κατ' άλλον τρόπον στην πρόοδο της βιομηχανίας γάλακτος παρά μόνον κατά τó ότι ελαττώνουν την έκμετάλευση των κτηνοτροφών από μέρους των εμπόρων.

2) Η μεταφορά και διατήρησης του γάλακτος είναι άκόμη εις τα σπάργανα ενώ έκτός της άνωτέρω μνημονευθείσης ψύξεως και παστεριώσεως υπάρχουν άκόμη και άλλα συστήματα που καλόν θα ήτο να δοκιμασθούν στην πράξη, όπως ή μέθοδος Hofius με δξυγόνο υπό πίεσιν ή μέθοδος Budde με υπεροξειδίου του ύδρογόνου κτλ.

4) Ο έλεγχος της ποιότητας του γάλακτος είναι πλημμελής και περιορίζεται μόνον εις τó έτοιμον προϊόν ενώ θα έπρεπε να έπεκτείνεται και στους χώρους παραγωγής και έπεξεργασίας αυτού καθώς επίσης και στα πρόσωπα που επιμελούνται ταύτην. Όμοίως και τó εμπόριον του γάλακτος στόν καταναλωτή γίνεται μόνον με βάση την περιεκτικότητα σε λίπος χωρίς να λαμβάνονται υπ' όψιν οι άλλες ιδιότητες γάλα παστεριωμένο, γάλα νωπό έγγυημένο, (ψύχεται άμέσως μετά τó άμελγμα και έχει ολιγώτερος από 15.000 μικροοργανισμούς κατά κ. ε.) γάλα έγγυημένο παστεριωμένο περιέχει ολιγώτερος από 3.000 μικροοργανισμούς κατά κ.ε. κτλ.

5) Η άκτινοβολία του γάλακτος με υπεριώδεις ακτίνες για την αύξηση της βιταμίνης D και την ελάττωση του αριθμού των μικροβίων τóσον κατά την κατανάλωσιν του γάλακτος ως νωπού όσον και κατά την τυροκόμησιν αυτού.

6) Η βελτίωση των όρων της παρασκευής νέων τυρών, παρασκευή νέων τύπων, διατήρηση αυτών κτλ.

Όπως είπαμε προηγουμένως ή νομοθεσία μας ουδέν προβλέπει για τόν ποιοτικό έλεγχο και τούς καταλλήλους όρους λειτουργίας ενός τυροκομείου γι' αυτό και σε όσους έτυχε να παρακολουθήσουν τη παρασκευή τυρού στην ύπαιθρον, θα μείνει αλησμόνητη ή έντύπωση από τά σμήνη των μυγών που πετοδν γύρω από τά δοχεία του γάλακτος και δέν παύουν να παίρνουν τó θανάσιμο λουτρό τους μέσα σ' αυτά, τó μέτρο που χρειάζεται να επιβληθεί είναι ή καθαριότης: νερό καθαρό, τοίχοι καθαροί, σταυλοί καθαροί, δοχεία καθαρά και πρόσ παντός γαλατάδες καθαροί είναι ό πρώτος σταθμός από τόν όποιον θα πρέπει να αρχίσουν τά μέτρα για τή βελτίωση των τυρών μας. Βέβαια ούτε ή ποιότης αλλά ούτε και ή ποικιλία των τυρών μας είναι ικανοποιητική. Έκτός της φέτας που

είναι τó παλαιότερο είδος, του τελεμέ που εισήχθη άργότερα από πρόσφυγες εκ Βουλγαρίας και τó κασέρι εκ Σερβίας, έχουμε άκόμη και τά διάφορα είδη κεφαλοτυριών (Κρήτης, Σύρου κτλ.) την μυζήθρα τó τουλουμούρι και την κοπανιστή. Πρό τινος παρσκευάσθη άκόμη και έδω τυρός Άγράφων από τόν Ρ. Δημητριάδην και γραβιέρα από τόν κ. Ζυγούρην. Ο αριθμός των τυριών αυτών είναι ελάχιστος συγκρινόμενος προς τά είδη που παράγονται άλλαχού στη Ρωσία λ. χ. τά είδη των τυριών είναι περισσότερα από 60 και άναλογος είναι ο αριθμός και στα άλλα κράτη Άσχετως όμως αυτού ή άποστείρωση του γάλακτος πρό της τυροποίησης και ή χρησιμοποίηση καταλλήλων εκλεκτών ζυμών εισάγει νέες μεθόδους τυροκομήςσεως, καθώς και ή ρύθμιση του βαθμού της δξύνσεως του γάλακτος εις τόν λέβητα τυροκομήςσεως. Η χρησιμοποίηση ούσιων που επιδρούν διαλυτικώς επί της τυρίνης (fondant) ή χρησιμοποίηση τέλος του ψύχους γά την όρίμανση και διατήρηση του τυρού κτλ. είναι προβλήματα τά όποια θα πρέπει να άπασχολήσουν τούς Έλληνες τυροκόμους στο άμέσως προσεχές μέλλον εάν θέλωμεν και έμεις να παρακολουθήσωμεν την πρόοδο ή όποια γίνεται εις τó πεδión αυτό.

7) Η καλή διατήρηση του βουτύρου είναι συνδεδεμένη άμεσα όχι μόνον με την ποιότητα αυτού από άπόψεως γεύσεως αλλά και από θρεπτικής και βιολογικής άπόψεως, γιατί έχει σχέση με τή διατήρηση των βιταμινών και την παρεμπόδιση του σχηματισμού ούσιων βλαπτικών στόν οργανισμό. Η διατήρηση του βουτύρου παρ' ήμιν είναι πλημμελής. Ούσιαι διατηρητικά του βουτύρου όπως αϊάλλαχου έν χρήσει (Avenol, Avenex κλπ.) είναι τελείως άγνωστοι καθώς άγνωστος είναι και ή μέθοδος συσκευασίας εις περιβάλλον άδρανούς αέριου, ή όποια εύρεθη ότι τριπλασιάζει την διατηρητικότητα του βουτύρου σε χαμηλές θερμοκρασίες.

8) Παρασκευή βελτιωμένου γιαουρτιού τή προσθήκη ξηρού γάλακτος και σακχάρου καθώς και ή παρασκευή άλλων προϊόντων εκ γάλακτος.

9) Η χρησιμοποίηση της ψύξεως εις την γαλακτοκομίαν από τó σταυλού δια των συνήθων ψυκτήρων ύδατος μέχρι της στιγμής που τά προϊόντα του γάλακτος θα φθάσουν στόν καταναλωτή δια της χρησιμοποίησης άκόμη και του ξηρού πάγου και πολλά άλλα άκόμη προβλήματα μικροτέρας σημασίας της βιομηχανίας του γάλακτος μένουν άκόμη άλυτα για τή χώρα μας και θα εξακολουθήσουν να μένουν εάν τó Κράτος δέν αναλάβει την πρωτοβουλία για τή λύση τους. Καί ή πρωτοβουλία αυτή δίδεται σήμερα ή εύκαιρία, να έκδηλωθεί με τή βοήθεια της Ούνρα, χωρίς ιδιαίτερες δαπάνες. Ηδη κατορθώθη τή εισήγησι μας να ήγκριθεί εις τó πρόγραμμα της Ούνρα και ή εισαγωγή ψυκτικών μηχανών και εγκαταστάσεων έν γένει που θα άπαιτηθούν για τή δημιουργία περιορισμένου αριθμού κέντρων παραλαβής παστεριώσεως και ψύξεως του γάλακτος κατά τó σύστημα των έν Άμερικη «Milk receiving and cooling Stations». Τά κέντρα αυτά για να λειτουργήσουν χρειάζονται και τά κατάλληλα όργανα τούς συνεταιρισμούς οι όποιοι θα αναλάβουν την διαχείριση μετά την εγκατάστασή τους.

Δύο είναι οι κύριες κατευθύνσεις στις όποιες θα πρέπει να έκδηλωθ ή κρατική ενέργεια: στην έπιστημονική μελέτη και έρευνα των προβλημάτων του γάλακτος άφ' ενός μαζί με τή συναφή καθοδήγηση των ενδιαφερομένων και δεύτερον στη συνεταιρική όργάνωση των παραγωγών σε συνεταιρισμούς και ενώσεις που να αναλάβουν την διαχείρηση του προϊόντος τους. Για τó πρώτον θα χρειαστή τó Κράτος να εκπαιδεύει τυροκόμους και να όργανώσει την πειραματική έρευνα των έπιστημονικών προβλημάτων του γάλακτος. Επίσης θα χρειαστεί στην αρχή να ιδρύσθ πρότυπα τυροκομεία και γαλακτοκομεία καθώς και σταθμούς για την παραλαβή και ψύξη του γάλακτος στις κατάλληλες περιοχές της χώρας (Ηπειρος Κρήτη Ηλεία Θράκη κτλ) τα όποια να παραδώσιν κατόπιν υπό όρισμένους όρους στούς συνεταιρισμένους παραγωγούς. Τά κέντρα συγκεντρώσεως και ψύξεως γάλακτος έχουν σά σκοπό την παραλαβή του γάλακτος από τούς παραγωγούς, τή δειγματοληψία και έλεγχο, τó φιλτράρισμα,

την ψύξη, την πλήρωση των δοχείων μεταφοράς και άκολουθως την τοποθέτηση του γάλακτος στην ψύξη ή τή μεταφορά του στόν τόπο καταναλώσεως ή τελικής κατεργασίας. Τά κέντρα συγκεντρώσεως γάλακτος πρέπει να έχουν τρεχούμενο νερό, άποχέτευση ήλεκτρική ενέργεια και όσον τó δυνατόν καλλίτερη συγκοινωνία. Πρό πάσης όργανωμένης γαλακτοκομικής επιχείρησης πρέπει να όργανωθ ή συγκέντρωση του προϊόντος σε όρισμένα κέντρα.

Από άπόψεως συνεταιριστικής όργανώσεως παρατηρούμε ότι στην Έλβετία τó 1936 ήπληρχαν 3644 συνεταιρισμοί παραγωγών γάλακτος περιλαμβάνοντες 104221 μέλη άντιπροσωπεύοντα 606643 αγελάδες. Οδοί ήσαν ένωμένοι σε ενώσεις και μέσω αυτών στην κεντρική δημοσπονδία των Έλβετών παραγωγών γάλακτος περιλαμβάνονσαν τó 98% των παραγωγών. Οι τοπικοί συνεταιρισμοί ή παράγουν τυρί (άπ' ευθείας ή μέσω τυροκόμου επιχειρηματίου) ή μεταφέρουν τó γάλα σε έργοστάσιο της δημοσπονδίας ή τέλος άποκορυφώνουν άπλως τó γάλα και μεταφέρουν την κρέμα στο έργοστάσιο

παραγωγής βουτύρου. Επίσης υπάρχει και ή Έλβετική Ένωση έμπορίου του τυρού, που αναλαμβάνει όπο- χρεωτικά την πώληση του τυρού των συνεταιρισμών. Η Ένωση έλέγχει και παρακολουθεί την παρασκευή του τυρού καθορίζει Standards, επιβάλλει μέτρα καθαρότητας, όργανώνει μαθήματα τυροκομίας και άγελαδοτροφίας, δίδει primes, κάμνει έρευνες και φθάνει άκόμη μέχρι του σημείου να άπαγορεύ ή άκόμη και λίπανση ή όποια θα είχε τυχόν επιβλαβή επίδραση στην ποιότητα του γάλακτος. Άνάλογη συνεταιριστική δράσις των παραγωγών γάλακτος παρατηρείται και σε άλλες χώρες (Δανία, Ιταλία κτλ.). Στη χώρα μας ιδρύθησαν όπως αναφέραμε προηγουμένως περί τά 30 συνεταιρικά τυροκομεία στην Ηπειρο, Κρήτη και Όρε- στιάδα τα όποια εστοίχισαν από 50 χιλ. δρχ. τά μικρά μέχρι 400 χιλ. δρχ. τά μεγάλα με άποθήκη. Επίσης στο χωριό Ραχιά της Έδέεσης ιδρύθη και συνεταιρικών βουτυροκομείον. Όπως βλέπομεν λοιπόν τó έργο του Κράτους και προς τας δύο κατευθύνσεις που έμνημνεύσαμεν προηγουμένως είναι άκόμη τεράστιον.

I. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΥ Γεωπόνου

ΤΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΑ ΕΡΓΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ποιά και πώς πρέπει να γίνουν

II

Η μακροχρόνια πείρα σε άλλα Κράτη, άπόδειξε πως ή μεμονωμένη έκτέλεση όρισμένων παραγωγικών έργων για όρισμένο σκοπό, δέν άποτελεί τόν κατάλληλο τρόπο έκτέλεσης των έργων και βελτίωσης μιας περιφέρειας, και πολλές φορές καταντά ούτοπία.

Τά μεμονωμένα έργα δέν μπορούνε να δώσουνε τó άνώτερο οικονομικό άποτέλεσμα ούτε να είναι από κάθε άποψη, έξυπνρητικά πολλές, ώστε όλα μαζί τα έργα γουνε και σ' άνίθετα άκόμη άποτέλεσματα.

Πώς λοιπόν πρέπει να εκτελεστούνε τά παραγωγικά έργα; Από ότι είπα, βγαίνει ότι, αυτά τά έργα πρέπει να γίνουμε συνδυασμένα, και να προβέπουμε στην όλοκληρωμένη βελτίωση κάθε περιφέρειας, κάθε διαμερίσματος με κοινές και συνδυασμένες τις φυσικές και οικονομικές συνθήκες, άφού τó ένα έργο ύποβοηθεί ή συμπληρώνει τó άλλο, τεχνικά, φυσικά και οικονομικά, ώστε όλα μαζί τά έργα να άποτελούνε ένα συγκρότημα, ένα άρμονικό σύμπλεγμα, που θα άποδίδει τó καλύτερο, από κάθε πλευρά, άποτέλεσμα. Τó μεμονωμένο άντιπλημμυρικό έργο ή τó μεμονωμένο άποξηραντικό ή τó μεμονωμένο άρδευτικό έργο άποτελούνε ένα μέρος του άρμονικού οικονομικοτεχνικού συμπλέγματος, προ- ύποθέτουν αύξηση των δαπανών και μείωση της άποδόσεως των έργων, όταν αυτά δέν είναι ολοκληρωμένα με τó έργο ένεργειακής έκμετάλλευσης της ύδατόπτω- σης, με τó άρδευτικό έργο και τó αναπόσπαστο από αυτό στραγγιστικό έργο, με τó έργο άξιοποίησης γένικα και με τά άλλα τεχνικά έργα έμμεσης γεωργοο- κonomικής σημασίας, και τέλος με τó έποικιστικό έργο και με τó γεωργικό έξοπλισμό.

Η Όλοκληρωτική άξιοποίηση των εδαφών, ή όλοκληρωμένη βελτίωση κάθε περιφέρειας ή διαμερίσματος με βάση συστηματικό πλη- ρες και μελετημένο από κάθε πλευρά πρόγραμμα έργας, πρέπει να άποτελέσουνε την κατευθυντήρια γραμμή για την έκτέλεση των παραγωγικών έργων. Κάθε περιφέρεια ή διαμέρισμα, που όπως είπα, θα έχουνε κοινές και άλληλοσυνδεδεμένες φυσικές και οικονομικές συνθήκες, θα άποτελέσουνε τόν υπό μελέτη και έκμετάλλευση χώρο. Με βάση τά γεωλογικά, τά έδαφολογικά, κλιματολογικά, υδρολογικά, και γεωργο- οικονομικά δεδομένα θα καταρτισθεί τó π λ ή ρ ε ς κ α ι

συστηματικό πρόγραμμα των έργων, που θα εκτελεστούνε και όταν τó σχέδιο εργασίας μας παρέχει άσφαλή και πλήρη τά στοιχειώδη, αλλά βασικά δεδομένα για τή σωστή έκτέλεση των έργων, θα άρχιξη

Η έκτέλεση των έργων θα γίνεται κατά τόν πληρέ- στερο και τελειότερο τρόπο, σύμφωνα με τις νεώτατες προόδους της συγχρονισμένης μηχανικής και άρχιτεκτο- νικής έπιστήμης.

Σε ποιά όμως στοιχεία θα βασισθοίμε για την κα- τάρτιση ενός τέτοιου θετικού προγράμματος; Βέβαια μόνο στα στοιχεία εκείνα των οποίων ή μακροχρόνια άκριβής παρατήρηση, πείρα και έρευνα έγγυώται την άσφάλεια της κατασκευής των έργων. Σε δεδομένα δη- λαδή, που για τις περισσότερες περιπτώσεις στερεό- ται άτυχώς μέχρι σήμερα ή Έλ λ α δ α.

Νά λοιπόν πώς πρέπει ν' άρχίσουμε: 1) Με την κα- τάρτιση μιας καλά όργανωμένης π λ ή ρ ε ς ό δ ο ς κα- με τ ρ ι κ ή ς ύ π η ρ ε σ ι α ς με τó άπαιτούμενο προσωπικό, που ύπεύθυνα εργαζόμενη θα άπαιτούμενο όλες τις παρατηρήσεις και τά στοιχεία, που είναι άπα- ραίτητα για τις όριστικές μελέτες των σχετικών παρα- γωγικών έργων.

2) Με τις έργασίες για τή συμπλήρωση ενός άρ- ιου έδαφολογικού χάρτη της Ελλάδας από τις ύπεύθυνες κρατικές υπηρεσίες.

3) Με την κατάρτιση ενός λεπτομερεί ακο- τοπογραφικού χάρτη (1 στίς 25.000), που δίνει άκριβή στατιστικά στοιχεία των έκτάσεων, που θα καλλιεργούνται και των έκτάσεων, που ήμπούνε να καλλιεργηθούνε.

Χωρίς τά βασικά αυτά στοιχεία δέν είναι δυνατό να γίνει θετική δουλειά. Με προχειρότητα με βιασύνη και με μισά και άμφίβολα στοιχεία δέν ήμπορούμε να άποφύ- γουμε τά λάθη τις ζημιές και τις άποφύ- σεις των περασμένων.

Και για να μιλήσω συγκεκριμένα αναφέρω όρισ- συμπεράσματα που βγαίνουν από μερικές άπό τις τυχές στην έκτέλεση των παραγωγικών έργων τά περασμένα χρόνια, που θα πρέπει να μας χρη- ψουνε στη νέα έξόρμηση για την άποφυγή παρό- λαθών. Παρατηρώ λοιπόν:

14 κίνα του συνοικισμού καπνεργατών).
 15 μελέτη των έργων με βάση όλα τα
 16 στοιχεία και ἡ ἐκτέλεση τους πρέπει να
 17 σὲ εἰδικούς πέπειραμένους
 18 γάξουν τις ὑδραυλικές γνώσεις καὶ τις
 19 γεωπόνους εἰδικευμένους στὰ ὑδραυλικά καὶ
 20 (ὑδραυλικὸι) καὶ ποὺ θὰ συνεργάζονται ἀπὸ

Ἐπειτα, μετὰ τὴν κατασκευὴν φραγμάτων ἀναχαίτισης τῆς ὀρυγῆς καὶ ρύθμισης τῆς παροχῆς. Καὶ κατόπιν μετὰ τὴν ἐγκοίτωση, καὶ πιθανὰ ἀκόμα καὶ μετὰ ἄλλα ἔργα πεδινῆς ὑδρονομίας.

B) Μόνο με το συνδυασμό της αποστράγγισης πρέπει να εφαρμόζεται η άρδευση, γιατί χωρίς

Γ) Χρειάζεται έμπεριστατωμένη μελέτη της υδατικής καταστάσης ύλης της περιφέρειας και πλήρης έδαφική έρευνα πίν άποφασιστεί ή άποξήραση μιζέλλων ή ύπερβήτης όποίας, γιά ώρισμένες περιπτώσεις άποδείχτηκε

Δ) Τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀρδεύσεων
πρέπει νά προηγεῖται ἡ κατάρτιση
πλήρους σχεδίου, ποῦ θά βασίζεται σέ ἔμπε-

Ε) Ἡ καλὴ κατασκευὴ τῶν ἐργῶν
ἡ συντήρησή τους πρέπει νὰ εἶναι ἀπο-
ασφαλισμένες με βάση τὸ καλὰ μελετημένο σχέ-
διασμογῆς ποὺ πρέπει νὰ στηρίζεται πάνω στὰ

21 μελέτη τῶν ἔργων με βάση τὰ στοιχεῖα καὶ ἡ ἐκτέλεση τους πρέπει νὰ εἰδικoῦς πεπειραμένους ὑπάρχοντες ὁραυλικὰς γνώσεις καὶ τὴν

Από την οικονομική αποψη η αποδοτικότητα των έργων πρέπει να εξετάζεται με την πλάγια σημασία της εξυπηρέτησης του συνόλου της προοδευτικής κοινωνίας.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που δίνω σε τελευταία με-
λέτη μου πάνω στο άρδευτικό πρόβλημα της χώρας
άναφέρω παρακάτω αριθμούς σχετικά με τις άρδευτι-
κές δυνατότητες στην Ελλάδα—πόσα στρέμματα ή πο-
σές εκτάρες μπορούν να άρδευτούν—τις διαπά-

Οι εκτάσεις που θα γίνουν αρδευτικές κατά τις πρώτες περιόδους της ανοικοδόμησης (γύρω στις 3-4 πενταετίες) μπορούν να πρέπουν να φτιαχθούν τα δώδεκα εκατομμύρια στρέμματα μαζί με τα 45 δισ. κατά ένα μέρος, σιτηρών και λειβαδιών.

“Αν παραδεχτούμε ότι τα σημαντικά απορροήσιμα
στρέμματα σ’ όλη την Ελλάδα φθάνουν τα 2,5 εκα-
τομμύρια στρέμματα, τότε θάχουμε 9,5 εκατομμύρια νέ-
α στρέμματα που μπορούμε και πρέπει να γι-

Αυτό το 34%₀, κατεβαίνει σημαντικά αν συνυπολογίσουμε και τα λειβάδια που ένα μέρος απ' αυτά θα άρδευτοῦν. Σέ μεγάλα διαμερίσματα άλλων κρατῶν, πολύ πριν τὸν πόλεμο ἡ ἀναλογία τῶν ἀρδευτικῶν

ἐκτάσεων είχε φτάσει τὰ 70 % (Ἀμερική) τῆς καλλιερ-
γούμενης ἑκτάσεως, ὅν καὶ οἱ ἀρδευτικές τους ἀνάγκες
μποροῦμε νὰ ποῦμε διὰ δὲν ἦταν τόσο μεγάλες ὅσο οἱ
ἀνάγκες τῆς ἐλληνικῆς χερσονήσου.

Κοντά στα φυσικά δεδομένα και τις προϋποθέσεις τεχνικής και οικονομικής φύσης για την πραγματοποίηση των αρδευτικών έργων, εμφανίζονται στα γενικά τετραόροναυλικά έργα όλα τα ζητήματα τα σχετικά

Σχετικά με το κόστος όλων των παραπάνω έργων —παίρνοντας υπόψη πραγματοποιηθέντα έξοδα «για έργα που «έγιναν» και τις υπάρχουσες πάνω κάτω ανάγκες ολοκληρωμένης βελτίωσης — βγάδω πώς θα χρειαστούν γύρω στα 46 δισεκατομμύρια δραχμές στο σύνολο [δραστηλικά έργα ορεινής ύδρευσης και έργα εξοπλισμού των υψίστων]

Ο συνολικός αριθμός δαπανών, που δίνω, δέν μπορεί να είναι απόλυτος, γιατί αυτός θα εξαρτηθεί από την πληρότητα των πληροφοριών που έχω. Σίγουρα βελτίωση της από τη μορφή, που θα πάρει η λύση του ενεργειακού προβλήματος και ακόμη από πολλούς άλλους παράγοντες οικονομικής και τεχνικής φύσεως.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΑ

Νά συμπληρωθούν τὰ μισοτελειωμένα ἔργα, ἐκτὸς
ἀν νεώτερα διδόμενα ὑπὸ ορεῦναι τὴν τροποποίη-
σιν τοὺς καὶ τὴν προσαρμογὴ τοὺς στὸ ὁλοκληρωτικὸ πρό-
γραμμα βελτίωσης ἢ ἀκόμη καὶ νὰ ἐγκαταλειφθῶνται.

Εκεί που άμεση ανάγκη θα υπαγορεύει την κατασκευή μεσαίων έργων και θα είναι δυνατή ή κατασκευή τους, χωρίς να εμποδίζεται από το προβλεπόμενο γι νικό ολοκληρωμένο σχέδιο, να γίνονται αυτά στα υ

Με τη συμπλήρωση της έρευνας να αρχίσουν

με τη συμπλήρωσή των μεγάλων και μεσαίων έργων, θα συμπληρωθούν οι ανάγκες οι εξυπηρετούμενες από τα μικρά έργα. Τα μικρά έργα τότε θα συμπληρωθούν από τα μεγάλα ή θα τροποποιηθούν και θα συνδυαστούν με τα μεγάλα ή ακόμη και θα αντικατασταθούν από αυτά.

Ετσι, θα πρέπει να δοθεί (ιδίαιτα) ανάγκες
μας στα μικρά παραγωγικά κέντρα
που άφορουν κυρίως τις άρδευσις
επιφανειακά και υπόγεια.

ΝΑ γίνουμε πάνω σ' ένα γράμμα, όλοκληρωτική γενική.

από τα πράγματα ειδικούς—ειδικευμένους από
και μηχανικούς—και με τη στενή συνεργασία εμπειρο-
γνώστη ασφαλιστή από ύψιστα γερμανικά ασφαλιστικά

Νά ἔχτελεστοῦνε κατὰ τὸ
τοὺς ἀναδιοργανωμένους σὲ
σμοὺς καὶ κοινότητες μὲ τὴν
τοῦ Κράτους.

Νά επιδιωχθή συστηματικά η κατά-
τερη συμπλήρωση του έδαφους

...το οποίο είναι το
...χαρακτηριστικό
...συμπεριφορές

oil
K

Ἄν ἡ Κυβέρνηση δὲν πέτυχε τί-
ποτα ἀναφορικά μὲ τὴν ἀναικοδό-
μηση τῆς χώρας, πέτυχε χάρις στὸ
μέτρα τῆς καὶ τὰς μεθόδους ποὺ
ἐφαρμόζουν τόσο τὰ ὄργανα τῆς ὁσπ-
καὶ οἱ ἀσύδοτες ποικιλόνημες συμ-
μορίες ἀντίθετα τελείως ἀποτελέ-
σματα. Χιλιάδες ἐργαζόμενον τῆς
ὑπαιθρου κυρίως, πιεζόμενοι ἀπὸ
τὴν τρομοκρατία καὶ τὴς διώξει
ἐγκαταλείπουν τὰ χωράφια τοῦ
καὶ ἡ παίρνουν τὰ βουνὰ ἢ ἡμιά-
νουν στὶς πόλεις γιὰ νὰ προστα-
τεύσουν τὴ ζωὴ τους. Σὲ 200.000
περίπου ὑπολογίζονται οἱ ἐπισήμως
καταδιωκόμενοι καὶ σ' ἄλλους τό-
σους ἔκεινοι ποὺ καταδιώκονται
ἀπ' τὴς διάφορες συμμορίες. Προ-
χθὲς ἀκόμα στὸ τύπο δημοσιεύθηκε
ἀνακοίνωση τοῦ Ὑπουργείου Ἐσω-
τερικῶν ποὺ λέει ὅτι οἱ Νομάρχες
Ἀττικῆς ὑπέβαλε ἀναφορά στὸ Ὑ-
πουργεῖο «περὶ τῆς παρατηρούμενῆς
ἀθρόας εισροῆς πληθυσμοῦ ἐκ τῶν
ἐπαρχιῶν εἰς Ἀθήνας». Στὴν ἀνα-
φορά τοῦ οἱ Νομάρχες ἀποδίδε-
τὴν κίνηση αὐτὴ στὴν ἔλλειψη ἀσφα-
λείας στὴν ὑπαιθρο «ἡ ὁποία ἀναγ-
κάζει τοὺς κατοίκους νὰ συρρέουν
στὶς πόλεις».

ή χορήγηση γενικής άμνηστίας «άντίκειται στο αίσθημα της δικαιοσύνης». Έρωτάται όμως ποιά αίσθημα δικαιοσύνης; Μήπως το αίσθημα δικαιοσύνης εκείνων που ενδιαφέρονται για τη διατήρηση της σημερινής κατάστασης; Γιατί ο λαός έπανεληλυμένα και πανηγυρικά εξέφρασε την κυρίαρχη θέλησή του, να δοθεί γενική άμνηστια και μάλιστα το γρηγορότερο.

Ὁ τύπος τελευταία, ὅλων τῶν παρατάξεων, ἔγραψε πῶς οἱ ἀποθήκες τῆς Οὐρα εἶναι γιομάτες ἀπὸ διάφορα εἶδη — κυρίως ἱματισμοῦ. Πρὸ καιροῦ πάλι γράφτηκε πῶς ὑπάρχει κίνδυνος νὰ πέσουν τὰ κρηπιδώματα τοῦ λιμένος Πειραιῶς ἀπ' τὸ βάρος τῶν συγκεντρωθέντων φοδῶν.

Γιὰ τὸ λαὸ πεινᾷ καὶ ποὺ
γυρίζει γυμνός, γεννᾶται τὸ ἔρω-
τημα: Γιατί τὰ εἶδη αὐτὰ δὲν δια-
νέμονται;

Η Κυβέρνηση, ή 'Αγροτική Τράπεζα κι' όποια άλλη αρχή διαχειρίζεται αυτά τὰ έφόδια πρέπει νά δώσουν άμέσως έξηγήσεις, όφείλουν νά δημοσιεύσουν λεπτομερή πίνακα τών έφοδίων που εισηχθήκαν άπ' τό έξωτερικό καί βρίσκονται στη διάθεσή τους. Έπίσης όφείλουν νά δηλώσουν τό λόγο που τὰ έφόδια αυτά δέν διανεμήθηκαν σκόνη στο λαό καί νά καθορίσουν τό τρόπο τής διανομής τους.

Ἡ εὐθύνη τους διαφορετικά θα
ναί μεγάλη γιατί ὁ λαὸς δὲ θ' ἀνε-
χθῇ νὰ τὸν ἐμπαίζουν οἱ κύριοι
ποῦ χωρὶς νὰ τὸν ρωτήσουν παρι-
στάνουν τὸν κυβερνήτη του.

Κι' αὐτὰ μὲ ἓνα κακοήθη πληθωρισμὸ καὶ μὲ τὴν ἀπειλὴ ἑνὸς νέου τραγικοῦ χειμῶνα!

Ἀπ' τὴν πρώτη μέρα τῆς ἔκδο-
σῆς του ὁ «Ἀνταῖος» δημοσιεύει
σειρὰ μελετῶν γύρω στὸ θέμα τοῦ
παραγωγικοῦ δυναμικοῦ τῆς χώρας

κύκλου, όπου η παραγωγή και η κατανάλωση έρχονται σε
 όξεία σύγκρουση (κρίση) και η ισορροπία καταπίπτει, πα-
 ρακολουθούν δυο και τρεις μετέπειτα φάσεις της στασι-
 μότητας, κάποτε δε και της άκμης. Έτσι βλέπουμε συχνά
 οι ποσότητες της έργατικής δυνάμεως που απορροφούνται
 στη παραγωγή κατά το πιο δυνατό σημείο της πιο ύψη-
 λης συγκυρίας του ενός κύκλου, να μην ανταποκρίνονται
 στο ίδιο σημείο της υψηλής συγκυρίας του επόμενου κύ-
 κλου, αλλά να είναι μικρότερες, έπειδι στο διάστημα που
 έλαζε συνέχισε συγκεντρωθήκανε τα παραγωγικά μέσα περισ-
 σότερο ή έντατικοποιήθηκε η εργασία ή γίνανε νέες τε-
 χνοποιήσεις ή και όλα μαζί. Έκτος αυτό η γενική τάση
 των ποσοτήτων είναι να άπασχολεί όσο το δυνατό μικρό-
 τερες ποσότητες εργασίας για τη παραγωγή όσο το δυ-
 νατό μεγαλειότερων ποσοτήτων εμπορευμάτων, θα είχαμε
 από μεγαλύτερη αύξηση της άνεργίας αν η τάση προς

μας. Στο σημερινό μας τεύχος ειδικώτερα, συνηχίζοντας τη συζήτηση που άνοιξαμε πάνω στο ζήτημα της βιωσιμότητας της χώρας μας, δημοσιεύουμε δύο εργασίες των ειδικών συνεργατών μας κ. κ. Κισκούρα και Κρίαρη. «Απ' τις εργασίες αυτές η μία άφορᾷ τὸν ὀρυκτὸ πλοῦτο τῆς χώρας κι' ἡ ἄλλη τὴς δυνατότητες τῆς ἔκτασης καὶ τῆς ἔντασης τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς.

Πιστεύουμε κατόπιν τούτου ότι οι «δεξιοί» επιστήμονες της «τεχνικής» θα θελήσουν να ασχοληθούν με τα προβλήματα των «άριστερων» συναδέλφων τους και να καταπιστούν κι' αυτοί με τη συγκεκριμένη μελέτη των παραγωγικών δυνατοτήτων της χώρας μας, που η ανάπτυξη τους μπορεί να εξασφαλίσει τη βιωσιμότητα της. Θεωρούμε περιττό να τονίσουμε, ότι οι στήλες μας είναι άνοικτες σ' όλους και πρόθυμες να φιλοξενήσουν κάθε έργασιά, που μακριά από πολιτικούς και ιδεολογικούς τυχοδιωκτισμούς, θα καταπίναται με το σοβαρό αυτό ζήτημα, απ' το οποίο εξαρτάται το μέλλον της πατρίδας μας.

Ἀπὸ τὸ τεῦχος αὐτὸ βρισκόμα-
στε στὴν ἀνάγκη, γιὰ ν' ἀντιμετω-
πίσουμε τὰ ἔξοδα τῆς ἔκδοσής μας,
ν' ἀυξήσουμε τὴν τιμὴ τοῦ περιο-
δικοῦ μας ἀπὸ δραχμὲς 100 σὲ
δραχμὲς 150.

Ἡ ἀξίωση αὐτὴ ἔχει γιὰ κύρια αἰτία τὸ ζήτημα τοῦ χαρτιοῦ. Ἡ ποσότητα τοῦ χαρτιοῦ ποὺ τὸ ὕπουργειο μᾶς παραχωρεῖ, μόλις ἐπαρκεῖ γιὰ νὰ καλύπτει τὸ ἐν δέκατον τῶν ἀναγκῶν μας. Ἐποί, ἐπειδὴ ἀναγκαζόμαστε ν' ἀγοράζουμε χαρτί σὲ τιμὲς ἐξωφρενικὰς ἀπὸ τὴν ἐλεύθερη ἀγορά, βρισκόμαστε στὴν ἀνάγκη νὰ ζητήσουμε ἀπ' τοὺς ἀναγκνῶστες μας τὴ μικρὴ αὐτὴ θυσία, ποὺ θὰ μᾶς βοηθήσει στὴ συνέχιση τῆς ἐκδόσεως μας.

Τὴν Τετάρτη, 10 Ὀκτωβρίου καὶ ὥρα 7 μ. μ.
θα μιλήσει στὴ Γαλλικὴ Ἀκαδημία, ὁδὸς Σίνα
ὁ Δρ Β. Σολωμνίδης με θέμα : «Ἡ Ἀνοικοδό-
μηση καὶ ἡ ἐπαγγελματικὴ καθοδήγηση». Εἰσό-
δος ἐλευθερά. Τὸ θέμα θίγει ἕνα ἀπὸ τὰ πιά-
λεπτα ζητήματα τῆς Ἀνοικοδόμησης καὶ πα-
ρουσιάζει ιδιαίτερο ἐνδιαφέρον.

τὴν ἀπόλυτη ἐλάττωσι τοῦ μεταβλητοῦ κεφαλαίου (μισθοί, ἡμερομίσθια) σχετικὰ πρὸς τὸ σταθερὸ κεφάλαιο (ἐγκαταστάσεις, ὕλες), δὲν εὗρισκε τὴν μεγαλειότητα δυνατὴ ἀνίρεσίν τῆς μέσας τῶν νέες παραγωγικὲς ἐπενδύσεις τῶν κεφαλαίων, στοὺς ἴδιους ἢ ἄλλους κλάδους, πού ἀπορροφῶν νέες ποσότητες ἐργασίας. Οἱ ἐπενδύσεις αὐτές, ἡ ταχύτητα καὶ ὁ ὄγκος τοὺς καθορίζουνε σ' ἕνα μεγάλο βαθμὸ τίς ἐνδιάμεσες αὐτοφουλοῦσες τῆς ἀνεργίας πού κυρίως ἐξετάζει ὁ κ. Χαλκίπουλος.

Γ. Β. Χαλκιοπούλου: Ὁ μηχανισμὸς τῶν τιμῶν εἰς τὴν σοσιαλιστικὴν οἰκονομίαν. Σελίδες 184. Ἐκδότης, Ἀργ. Παπαζήσης.

Πρόκειται για μια νέα εργασία του κ. Χαλκιοπούλου στη σειρά των μελετών που βγαίνουν υπό την διεύθυνση του κ. Ξ. Ζολώτα. Θα την εξετάσουμε αναλυτικά σε προσεχείς τεύχη.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 4 — ΤΗΛΕΦΩΝΟ 35.347

Δ. ΓΛΥΝΟΥ: «Τὰ σημερινὰ προβλήματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ»

Τὸ τελευταῖο ἔργο τοῦ μεγάλου ἀναγεννητή. Ἀνάλυση τῶν βασικῶν προβλημάτων ποὺ ἀπασχολοῦν σήμερα τὸν ἑλλη-
νικὸ λαό. Πῶς πρέπει νὰ λυθεῖ τὸ ἐθνικὸ καὶ τὸ πολιτικακὸ. Φροντισμένη καὶ συμπληρωμένη ἐκδοσὴ, μὲ ὁρὸ τέξτ σὲ
χαρτὶ βλουζινασίον τὴν τελευταία φωτογραφία τοῦ συγγραφέα. Δραχμὲς 450.

N. ZACHARIADH: «Ὁ ἀληθινὸς Παλαμᾶς»

Ἡ τελευταία διορθωμένη καὶ θεωρημένη ἔκδοσις τοῦ πολὺκρίτου ἔργου τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κ.Κ.Κ., μετὰ εἰσαγωγὰς, ἐκδο-
γραφίαις τοῦ Τάσσου κλπ. Ἡ κοινωνικὴ τοποθέτησις τῆς νεοελληνικῆς διανόησης. Τὰ κριτήρια. Ἀσκαρῆτος, Σουλ-
Παπαδιομανῆτης. Ἡ ἀρχαιοελληνικὴ κληρονομία καὶ ἡ μελέτη τῶν νεοελληνικῶν προβλημάτων. Ἡ πρώτη μελέτη μετὰ τῆς
μέθοδου τοῦ διαλεκτικοῦ ὀλισμοῦ τῆς πνευματικῆς ἱστορίας τοῦ ἔθνους μας. Κοινὴ ἔκδοσις δοχῶν 500.— Ἐκδόσις πολυτι-
μίας μετὰ τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέα δοχῶν 1.400.

Γ. ΖΙΟΥΤΟΥ: «Ο Τύπος στη Λαϊκή Δημοκρατία»

·Ολοκληρωμένη μελέτη για την αντιμετώπιση του προβλήματος του Τύπου. Άνάλυση της κρίσης του Τύπου στο πολιτικό καθεστώς. Γενικές απόψεις για τον ελληνικό τύπο. Μέτρα για την ανοικοδόμηση του Τύπου στο λαϊκό κράτος.
·Η πρώτη μελέτη εφαρμοσμένης πολιτικής Τύπου στη χώρα μας. Δοχμ. 450.

Γ. ΖΕΥΓΟΥ: «Σύντομη μελέτη της Νεοελληνικής Ιστορίας» (Μέρος Α')

Επιστημονική μελέτη της νεοελληνικής ιστορίας για τη σωστή κατανόηση των ιδιομορφιών της νεοελληνικής κοινωνίας και τη γνώση των ιστορικών προβλημάτων της, της πορείας της τάξης για τη λύση τους, του και δεν ιδρύσαν και πως θα ληφούν. Το απαραίτητο βοήθημα κάθε Έλληνα για να μάθει την αληθινή ιστορία του έθνους του. Δόχμ. 650.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗΣ ΕΝΟΧΕΙΑΣ

Τὸ μνημειώδες ἔργο που συντάχθηκε κατὰ ἀπό τὴν ἀμοιβή καὶ προσωπικὴ συνεισφορά τοῦ Στάλιν. Στὸ 4ο κεφάλαιο περιλαμβάνονται τὴ προώθηση § 2 τοῦ διατάγματος καὶ ἀπορριπτικὸ πλῆθος—ἔργο τοῦ Στάλιν—τὸ 4ο διατάγμα καὶ τὴν ἀπὸ τὴν γραφὴν. Σελ. 900.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΣΕ ΛΗΓΕΣ ΜΕΡΕΣ.

POZENTAA - GIOYNTIN: AM. HPO 0.13M

[illegible]

ПОДСТАВКА ОДИНОВЕРСЬКА

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

КАРТЕТОР: «Географический институт»

1102-1103-1104-1105-1106-1107-1108-1109-1110-1111-1112-1113-1114-1115-1116-1117-1118-1119-1120-1121-1122-1123-1124-1125-1126-1127-1128-1129-1130-1131-1132-1133-1134-1135-1136-1137-1138-1139-1140-1141-1142-1143-1144-1145-1146-1147-1148-1149-1150-1151-1152-1153-1154-1155-1156-1157-1158-1159-1160-1161-1162-1163-1164-1165-1166-1167-1168-1169-1170-1171-1172-1173-1174-1175-1176-1177-1178-1179-1180-1181-1182-1183-1184-1185-1186-1187-1188-1189-1190-1191-1192-1193-1194-1195-1196-1197-1198-1199-1200-1201-1202-1203-1204-1205-1206-1207-1208-1209-1210-1211-1212-1213-1214-1215-1216-1217-1218-1219-1220-1221-1222-1223-1224-1225-1226-1227-1228-1229-1230-1231-1232-1233-1234-1235-1236-1237-1238-1239-1240-1241-1242-1243-1244-1245-1246-1247-1248-1249-1250-1251-1252-1253-1254-1255-1256-1257-1258-1259-1260-1261-1262-1263-1264-1265-1266-1267-1268-1269-1270-1271-1272-1273-1274-1275-1276-1277-1278-1279-1280-1281-1282-1283-1284-1285-1286-1287-1288-1289-1290-1291-1292-1293-1294-1295-1296-1297-1298-1299-1300-1301-1302-1303-1304-1305-1306-1307-1308-1309-1310-1311-1312-1313-1314-1315-1316-1317-1318-1319-1320-1321-1322-1323-1324-1325-1326-1327-1328-1329-1330-1331-1332-1333-1334-1335-1336-1337-1338-1339-1340-1341-1342-1343-1344-1345-1346-1347-1348-1349-1350-1351-1352-1353-1354-1355-1356-1357-1358-1359-1360-1361-1362-1363-1364-1365-1366-1367-1368-1369-1370-1371-1372-1373-1374-1375-1376-1377-1378-1379-1380-1381-1382-1383-1384-1385-1386-1387-1388-1389-1390-1391-1392-1393-1394-1395-1396-1397-1398-1399-1400-1401-1402-1403-1404-1405-1406-1407-1408-1409-1410-1411-1412-1413-1414-1415-1416-1417-1418-1419-1420-1421-1422-1423-1424-1425-1426-1427-1428-1429-1430-1431-1432-1433-1434-1435-1436-1437-1438-1439-1440-1441-1442-1443-1444-1445-1446-1447-1448-1449-1450-1451-1452-1453-1454-1455-1456-1457-1458-1459-1460-1461-1462-1463-1464-1465-1466-1467-1468-1469-1470-1471-1472-1473-1474-1475-1476-1477-1478-1479-1480-1481-1482-1483-1484-1485-1486-1487-1488-1489-1490-1491-1492-1493-1494-1495-1496-1497-1498-1499-1500-1501-1502-1503-1504-1505-1506-1507-1508-1509-1510-1511-1512-1513-1514-1515-1516-1517-1518-1519-1520-1521-1522-1523-1524-1525-1526-1527-1528-1529-1530-1531-1532-1533-1534-1535-1536-1537-1538-1539-1540-1541-1542-1543-1544-1545-1546-1547-1548-1549-1550-1551-1552-1553-1554-1555-1556-1557-1558-1559-1560-1561-1562-1563-1564-1565-1566-1567-1568-1569-1570-1571-1572-1573-1574-1575-1576-1577-1578-1579-1580-1581-1582-1583-1584-1585-1586-1587-1588-1589-1590-1591-1592-1593-1594-1595-1596-1597-1598-1599-1600-1601-1602-1603-1604-1605-1606-1607-1608-1609-1610-1611-1612-1613-1614-1615-1616-1617-1618-1619-1620-1621-1622-1623-1624-1625-1626-1627-1628-1629-1630-1631-1632-1633-1634-1635-1636-1637-1638-1639-1640-1641-1642-1643-1644-1645-1646-1647-1648-1649-1650-1651-1652-1653-1654-1655-1656-1657-1658-1659-1660-1661-1662-1663-1664-1665-1666-1667-1668-1669-1670-1671-1672-1673-1674-1675-1676-1677-1678-1679-1680-1681-1682-1683-1684-1685-1686-1687-1688-1689-1690-1691-1692-1693-1694-1695-1696-1697-1698-1699-1700-1701-1702-1703-1704-1705-1706-1707-1708-1709-1710-1711-1712-1713-1714-1715-1716-1717-1718-1719-1720-1721-1722-1723-1724-1725-1726-1727-1728-1729-1730-1731-1732-1733-1734-1735-1736-1737-1738-1739-1740-1741-1742-1743-1744-1745-1746-1747-1748-1749-1750-1751-1752-1753-1754-1755-1756-1757-1758-1759-1760-1761-1762-1763-1764-1765-1766-1767-1768-1769-1770-1771-1772-1773-1774-1775-1776-1777-1778-1779-1780-1781-1782-1783-1784-1785-1786-1787-1788-1789-1790-1791-1792-1793-1794-1795-1796-1797-1798-1799-1800-1801-1802-1803-1804-1805-1806-1807-1808-1809-1810-1811-1812-1813-1814-1815-1816-1817-1818-1819-1820-1821-1822-1823-1824-1825-1826-1827-1828-1829-1830-1831-1832-1833-1834-1835-1836-1837-1838-1839-1840-1841-1842-1843-1844-1845-1846-1847-1848-1849-1850-1851-1852-1853-1854-1855-1856-1857-1858-1859-1860-1861-1862-1863-1864-1865-1866-1867-1868-1869-1870-1871-1872-1873-1874-1875-1876-1877-1878-1879-1880-1881-1882-1883-1884-1885-1886-1887-1888-1889-1890-1891-1892-1893-1894-1895-1896-1897-1898-1899-1900-1901-1902-1903-1904-1905-1906-1907-1908-1909-1910-1911-1912-1913-1914-1915-1916-1917-1918-1919-1920

ΓΙΑ ΤΑ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ
ΒΙΒΛΙΑ
ΘΑ ΤΑ ΒΡΗΤΕ
ΣΤΟΝ ΕΚΔΟΤΙΚΟ ΟΙΚΟ
"ΚΟΡΥΔΑΛΟΣ",
ΣΤΑΔΙΟΥ 51 — ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛΕΦΩΝΑ 35.100 & 23.424

ΧΑΡΤΙΚΑ
ΓΡΑΦΙΚΗ ΥΛΗ
ΣΧΟΛΙΚΑ ΕΙΔΗ
ΣΧΟΛΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ
ΕΙΔΗ ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑΣ
"Όλα σε τιμές άσυναγώνιστες"
"ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΕΜΠΟΡΙΚΗ",
ΣΤΑΔΙΟΥ 51 — ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛΕΦΩΝΑ 35.100 & 23.424

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΟΥ Κ.Κ.Ε.

ΟΔΟΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ 7 • ΤΗΛΕΦΩΝΟ 52.334

ΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ:

ΔΕΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΑΓΩΝΕΣ (1935-1945)

- Συλλογή των αποφάσεων των ανωτάτων σωμάτων του Κ.Κ.Ε. από το 6^ο Συνέδριο (1935) μέχρι το 7^ο Συνέδριο, με εισαγωγή την ιστορική Απόφαση της 6ης ολομέλειας—1934, με πρόλογο του Γ. Ζέγγου. "Η Βίβλος ανδρώσεως του Κ.Κ.Ε.", που, μέσα στους αιματηρούς αγώνες της δεκαετίας 1935 — 1945, έγινε το μεγαλύτερο πολιτικό κομμάτι της ζωής. Απαραίτητο βοήθημα για κάθε πολίτη που πρέπει να ξαίρει την ιστορία και τη δράση του Κ.Κ.Ε., βγαλμένη μέσα από τα επίσημα ντοκουμέντα.

ΠΩΛΕΙΤΑΙ Σ' ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΠΡΟΣΕΧΩΣ:

Ζ. Ζαγγάφου—Γ. Ζέγγου—Β. Μπαρτζιώτα: ΑΚΡΟΝΑΥΠΛΙΑ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ
Ν. Ζαχαριάδης: ΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ Κ.Κ.Ε.

"ΝΕΑ ΓΕΝΙΑ," ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ Κ.Σ. ΤΗΣ ΕΠΟΝ

Το περιοδικό της Ελληνικής Νεολαίας που μελετά τα προβλήματα της νεολαίας, τους πόδους της.

Το περιοδικό που δίνει στους νέους τη μορφωση, τη γαλήνη, και την διαπαιδαγγωγή, κυκλοφορεί κάθε 1η και 15η του μήνα.

ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ: Οι καλύτεροι λογοτέχνες και παιδαγωγοί.
ΖΗΤΕΙΣΤΕ απ' το περίπτερο και τους εφημερίδωτες το

"ΝΕΑ ΓΕΝΙΑ"